

Lietuviai

THE LITHUANIAN, Weekly Newspaper.
Authorized by EUCOM/HQ Civil Affairs Division.
Authorization No. UNDP 203 * Publisher: V. Meškauskas, (13b) Memmingen, Postfach 2.
Circulation: 9000 * Printer: Memminger Zeitung, Memmingen, Schranneplatz 6.
Vyr. redaktorius V. Meškauskas, redaktorius J. P. Palukaitis, Redakcijos ir Administracijos adresas: (13b) Memmingen, Postfach 2, Tel. 2677.

Nr. 16 (61)

1950. IV. 21.

Protestas Maskvai

Washingtonas (L). Atsakydamas į Sovietų Sąjungos notą dėl Didįjį Seštadienį įvykusio incidento ties Liepojom, Jungtinės Valstybės apkalta SSSR, kad neginkluotas amerikiečių laivyno lėktuvas buvo sovietų naikintuvų užpuolęs ir numuštas. JAV paslūtinys Maskvoje, Alanas Kirkas, šią notą antradienio pavakarėį iškėlė sovietų užs. reik. min. pavad. A. Gromyka.

Kaip vienas informatorius Washingtono pareiškė, JAV vyriausybė energingai atmetė sovietų protestą dėl tariamo įskridimo į Liepojaus sritį Latvijos vakarinėje pakrantėje. Atsakymo notoje sakoma, kad tyrinėjimai parodė, jog vienintelis amerikiečių lėktuvas, balandžio 8 d. buvęs virš Baltijos jūros, kaip tik ir yra dingusi mašina „Privateer“.

JAV vyriausybės įsakymu praves tas tyrimas, kad minimas amerikiečių lėktuvas nebuvo įskridęs į jokią sovietų okupuotą sritį arba teritorinius vandenius, susisiekiantį su tokiomis sritimis. Tenka manyti, kad sovietų karinis lėktuvas atviroje Baltijos jūroje apsaudė neginkluotą amerikiečių lėktuvą, kuris po to dingo.

Vėl neramumai Prancūzijoje

Paryžius (L). Atslūgstančių streikų bangos Prancūzijoje vėl pradeda kilti. Susidarė trys neuralginiai punktai, kurie patvirtina neseniai Bidault pasakytus žodžius, kad dar ilgai Prancūzijoje nebus galima išspręsti visų socialinių klausimų. Didžiausias incidentas įvyko Breste, kur vienas asmuo žuvo ir 61 sužeistas. Čia nebuvo uosto darbininkų protesto streikas, kurį komunistai labai norėjo suorganizuoti, bet jau penketa savaitių besitęsęs konfliktas stabybos pramonėje. Darbdavys buvo pažadėjęs šiek tiek pakelti atlyginimą ir jau streikas ėjo prie galo, kai į jį būtų įsiveržė komunistų „smogiamaji trupė“ ir darbdavį paėmė įkaitu. Įsikišo policija, suimtas buvo išvadotas ir net vienas komunistas, parlamento atstovas areštuotas.

Dėl šio ir kitų areštų Breste prasidėjo protesto demonstracijos. Jų metu įvyko susisauldymas, kurių metu žuvo vienas darbininkas. Gedulo ženklai antradienį Breste buvo paskelbtas generalinis streikas. Jame dalyvavo ir katalikų bei socialistų profesinės sąjungos. Ketvirtadienį komunistai vėl paskelbė generalinį streiką, bet nekomunistinės prof. s-gos savo narius nurodė jį nevykdyti. Vyriausybė incidentą tiria.

Kitas neuralginis punktas yra lėktuvų motorų fabrikai Paryžiuje. Dėl gamybos pertvarkymo buvo atleista 3000 darbininkų. Tačiau direktorijai reikėjo šauktis policijos pagalbos, kad ši išlaisvintų darbininkų užimta fabrika. Vėl įvyko incidentų ir areštų. Demonstrantai buvo net išrenge barikadas, į sunkiai ginkluotą policiją mėtydami kas tik po ranka pakliūva. Policijai pasisekė darbininkus iš fabriko išspausiti, tačiau jie puolė iš naujo. Tvarka dar neatstatyta.

Pagalai ir Clermonte-Ferrande, kur yra didžiausi Prancūzijos gumos fabrikai, eilę savaitių besitęsęs streikas nesibaigia. Jo pasėkoje jau eilę automobilių fabrikų turi sustabdyti gamybą, nes nebeturi padangų. Paskutinėmis dienomis į šį streiką įsikišo ir vyriausybė, todėl tikima, kad darbininkų tarpe pravedus balsavimą, darba vėl bus galima pradėti.

Leopoldas siūlo kompromisą

Bruselis (L). Seštadienį visoje Belgijoje turbūt nebuvo nė vieno radijo imtuvo, kuris nebūtų perdavęs karaliaus Leopoldo kalbos, įkalbėtos į plokšteles Šveicarijoje ir lėktuvu atgabentų į Bruselį.

Karalius įkalbėjo plokšteles aiškiai susijaudinęs ir jo balsą belgai, kurie paskutinį kartą Leopoldą girdėjo kalbant 1940 m. birželio mėn., dabar sunkiai teatpažino. Susidomėjimas kalba buvo toks didelis, kad vietomis prie gatvės išstatytų garsiakalbių buvo sustoję visos judėjimas.

Leopoldas pareiškė, kad laikas savo pareigą prisidėti prie įtemptos politinės būklės nuraminimo ir todėl siūlas tokį kompromisą. Jis, grįžęs, kuriam laikui savo teises perduosias savo 19 metų sūnui, sosto įpėdiniui Baudouinui. Kada tos teisės bus perduotos ir kada vėl turės būti grąžintos nusprendė jis pats, susitaręs su vyriausybe.

Karaliaus siūlomas kompromisas nepatenkino nė vienos partijos. Juo buvo nusivylę krikščionys socialai, kurie reikalauja besąlyginio Leopoldo grąžimo, juo nepatenkinti ir di-

JAV reikalauja iš Sov. S-gos padengti nuostolius ir kuo griežčiausiai nubausti tuos sovietų lakūnus, kurie už įvykį atsakingi. Toliau sovietų vyriausybė turi praveisti incidento smulkmenišką kvotą ir po to pareikšti apgailestavimą dėl tokio sovietų lakūnų elgesio. Pašovimas reiškias tarptautinės teisės ir tautų santykiavimo elementarių principų pažeidimą.

BBC žiniomis iš Maskvos, į šį JAV protestą reikia laukti atstraus sovietų atsakymo. Jau iš anksto manoma, kad amerikiečių nota sovietai atmesia.

Apdovanoti sovietų lakūnai
TASSo pranešimu, keturiems sovietų aviacijos leitenantams „už pasižymėjimą einant tarnybos pareigas“, suteiktas raudonosios vėliavos ordinas. Politiniuose Londono sluogsnuose spėjiojama, kad lakūnai galį būti apdovanoti už dalyvavimą „kautyne“ ties Liepojom.

Radaro medžiaga dingusiame lėktuve
Dingusioji amerikiečių mašina, kaip JAV spauda skelbia, gabenusi keturis radaro specialistus ir slapta radaro medžiagą. Medžiaga buvusi tokios rūšies, kad neturėjusi patekti į „nedraugiškai nusiteikusios tautos“ rankas.

Rastoji valtis tirama
Britų garlaivio „Beechland“ Baltijos jūroje rastoji guminė valtis, kuri, kaip manoma, gali būti iš dingusio amerikiečių lėktuvo, buvo oro keliu iš Suomijos uosto Kotka nugabenta į Kopenhagą, o iš ten į Wiesbadeną. Specialistų nuomone, jei panaši į tas valtis, kurias turi JAV aviacija Wiesbadene. Pusiau pripūsta dujų ji rasta toje vietoje, kurioje, švedų skaičiavimu, turėję būti rasti dingusios mašinos likučiai. Vieta, kurioje ji rasta, neprieštarautų sovietų notoje nurodytiems duomenims.

Šia savaitę labiau, negu bet kada ankščiau pradėjo aiškėti, kad Atlanto valstybių bendradarbiavimo planai pradeda įgauti vis tvirtesnių formų. Jau eilę savaitių Washingtono užsienio politikai diskutuoja nagrinėję tą klausimą, kuris bus diskutuojamas ir ateinančioje užsienio reikalų ministrų konferencijoje Londone. Ligi šiol Atlanto bendradarbiavimo planuose buvo atsizvelgiama tik į gynybos bendruomenės reikalingumą. Tačiau intensyvinant šį bendradarbiavimą, pagal naujasias koncepcijas bus siekiama ir plataus politinio, ideologinio, diplomatinio bei ūkinio bendradarbiavimo, drauge ir karinį bendradarbiavimą išplečiant už tradicinį gynybos sutačių ribų.

„Aukštoji Atlanto taikos taryba“
Lyonas (L). Prancūzijos vardu pareikalavo premjeras Bidault įsteigti „aukštąją Atlanto taikos tarybą“ kuri, kaip vykdomas organas, derintų ir vadovautų Atlanto tautų bendruomenei gynybos ir ūkio, o vėliau ir politikos srityse.

Bidault, atidarydamas tarptautinę mūgę Lyone, savo kalboje išreiškė viltį, kad trys užsienio reikalų ministrai įvyksiančioje Londono konferencijoje sudarys komisiją, kuri suderinsiantį šiaurės Atlanto valstybių nuomones su Prancūzijos pasiūlymu ir pateiksianti pranešimą. Dėl siūlomo naujos or-

ganizacijos vardo Bidault pareiškė, jog nesą jokio pagrindo žodį „taika“ atiduoti monopolijai, kurio vakarus vadina agresijos stovyklą. Europos pagalbos planai ir Bruselio pakto valstybių karinės programos turinčios būti tesiamos ir toliau.

Washingtono pabrėžiama, kad šis Bidault pasiūlymas atitinkas JAV užs. reik. min. Achesono deklaruotą „totalinės“ diplomatinio principą, pagal kurį vakarai turį stiprinti savo bendradarbiavimą visose šalčio karo srityse, todėl laukiama, kad ta mintis Atlanto pakto partnerių ir užs. reik. ministrų konferencijoje bus daugiausia nagrinėjama.

Nauja karinė koncepcija
Praeitais savaitės pabaigoje gen. Omaras N. Bradley, JAV karinių štabų viršininkas ir S. Atlanto karinės komisijos pirmininkas. Čikagoje pasakė kalbą, kuriai teikiama labai daug reikšmės, nes ji buvo pirmoji Bradley kalba po Atlanto pakto partnerių pasitarimo Haagoje ir, kaip manoma, išreiškia ne tik paties Bradley nuomone, bet ir JAV vyriausybės.

Savo kalboje Bradley pabrėžė, kad Jungtinių Valstybės „visiems laikams atsisakė izoliacionizmo tarptautinio bendradarbyvinio saugumo priemonės, kurių buvo prakinę padėtį ir aptardamas JAV santykius su Atlanto pakto valstybėmis, Bradley nurodė, kad amerikiečių tauta apsisprendimui „padėti vakarų Europai ir išlaikyti laisvą pasaulį“ pradėjusi ruoštis 1941 m., kada buvo pasirašyta „Atlanto Charta“. Toliau savo kalboje jis atpasakojo kolektyvio saugumo priemonės, kurių buvo pradėta imtis po to, kai tarp Čekoslovakijos ir Vakarų buvo nuleista geležinė uždanga, ir kurių pasėka buvo Bruselio pakto pasirašymas. Tačiau šios kolektyvinio saugumo priemonės, šios pastangos „išlaikyti bendrą sieną Europos vidury“, kaip pabrėžė Bradley, galinčios pareikalauti kai kurių suverenumo teisių ir tradicijų atsisakymo. Gali būti, kad Atlanto gynyimo planai iš JAV pareikalau atsisakyti tradicines trijų ginklų rūšių pusiausvyros ir stiprinti aviaciją bei laivyną. Jungt. Valstybių karinė galia turi būti glaudžiai derinama su visos Atlanto gynybos bendruomenės struktūra. Bradley pabrėžė: „Jei prireiks, mes ateinančiais metais savo ginkluotąsias pajėgas taip sujungsim su savo sąjungininkų, kad galėsime suorganizuoti bendrą pajėgą mūsų saugumui už-

Šia savaitę

Čekoslovakijos vyriausybė iškėlė Jungtiniams Valstybėms notą, reikalaujama iš Pragos atsaukti JAV spaudos atache J. C. Kolareką ir uždaryti abu JAV informacijos centrus Pragoje ir Pressburge.

Sovietų Sąjunga atmetė JT paruoštą Jeruzalės sutarptautinimo planą. JAV ir D. Britanija, kaip atsimename, šiam planui taip pat nepritarė. Atmetus ir sovietams, jį reikia laikyti žlugusiu.

Londone turimomis informacijomis, Budapestėje įvykusioje Rytų bloko konferencijoje, kuriai pirmininkavo marš. Vorošilovas, buvo svarstomas ir rytinės Vokietijos į Rytų bloką įjungimo klausimas. Šalia draugiškumo ir nepuolimo paktų, buvo rimtai svarstomas ir „liaudies policijos“ didinimo bei išplėtimo ir reguliariai rytinės zonos kariuomenę klausimas. Konferencijoje dalyvavo ir vokiečių rytinės zonos bei Š. Korėjos ir raudonosios Kinijos atstovai.

Britų vyriausybė, kaip iš gerai informuotų Londono sluogsnų patiriama, iki balandžio pabaigos tikisi paruošti dirva raudonosios Kinijos priėmimui ir JT Saugumo Tarybą.

Marš. Petainas, kuris nuteistas kalėti iki gyvos galvos Yeu saloje, savo advokatui pavedė pradėti žygius, kad jo byla būtų dar kartą persvarstyta.

Spejama, kad buv. Berlyno sovietinės zonos policijos vadas P. Markgrafas esąs pabėgęs iš Svediją. Svedijos sveitimsalių komisija pareiškė, kad tai esąs galimas dalykas.

Berlynas (L). Amerikiečių komendantas Berlyne, gen. mjr. M. D. Tayloras paskelbė, kad vokiečių policija Vakarų Berlyne padidinama 2.000 vyrų. Iki šiol jos dydis siekė 9.000 karininkų ir policistų. Tayloras pareiškė, kad iki gegužės 27 d. t. y. iki planuojamo komunistinės jaunuoemenės žygio į Berlyną papildomi policininkai bus apmokyti ir apginkluoti.

Atlanto pakto plėtimas

Washingtono pabrėžiama, kad šis Bidault pasiūlymas atitinkas JAV užs. reik. min. Achesono deklaruotą „totalinės“ diplomatinio principą, pagal kurį vakarai turį stiprinti savo bendradarbiavimą visose šalčio karo srityse, todėl laukiama, kad ta mintis Atlanto pakto partnerių ir užs. reik. ministrų konferencijoje bus daugiausia nagrinėjama.

Washingtono pabrėžiama, kad šis Bidault pasiūlymas atitinkas JAV užs. reik. min. Achesono deklaruotą „totalinės“ diplomatinio principą, pagal kurį vakarai turį stiprinti savo bendradarbiavimą visose šalčio karo srityse, todėl laukiama, kad ta mintis Atlanto pakto partnerių ir užs. reik. ministrų konferencijoje bus daugiausia nagrinėjama.

Nauja karinė koncepcija
Praeitais savaitės pabaigoje gen. Omaras N. Bradley, JAV karinių štabų viršininkas ir S. Atlanto karinės komisijos pirmininkas. Čikagoje pasakė kalbą, kuriai teikiama labai daug reikšmės, nes ji buvo pirmoji Bradley kalba po Atlanto pakto partnerių pasitarimo Haagoje ir, kaip manoma, išreiškia ne tik paties Bradley nuomone, bet ir JAV vyriausybės.

Savo kalboje Bradley pabrėžė, kad Jungtinių Valstybės „visiems laikams atsisakė izoliacionizmo tarptautinio bendradarbyvinio saugumo priemonės, kurių buvo prakinę padėtį ir aptardamas JAV santykius su Atlanto pakto valstybėmis, Bradley nurodė, kad amerikiečių tauta apsisprendimui „padėti vakarų Europai ir išlaikyti laisvą pasaulį“ pradėjusi ruoštis 1941 m., kada buvo pasirašyta „Atlanto Charta“. Toliau savo kalboje jis atpasakojo kolektyvio saugumo priemonės, kurių buvo pradėta imtis po to, kai tarp Čekoslovakijos ir Vakarų buvo nuleista geležinė uždanga, ir kurių pasėka buvo Bruselio pakto pasirašymas. Tačiau šios kolektyvinio saugumo priemonės, šios pastangos „išlaikyti bendrą sieną Europos vidury“, kaip pabrėžė Bradley, galinčios pareikalauti kai kurių suverenumo teisių ir tradicijų atsisakymo. Gali būti, kad Atlanto gynyimo planai iš JAV pareikalau atsisakyti tradicines trijų ginklų rūšių pusiausvyros ir stiprinti aviaciją bei laivyną. Jungt. Valstybių karinė galia turi būti glaudžiai derinama su visos Atlanto gynybos bendruomenės struktūra. Bradley pabrėžė: „Jei prireiks, mes ateinančiais metais savo ginkluotąsias pajėgas taip sujungsim su savo sąjungininkų, kad galėsime suorganizuoti bendrą pajėgą mūsų saugumui už-

Gandai apie Staliną

Neseniai pradėjęs eiti NEUE MÜNCHNER ILLUSTRIERTE turi įsivedęs rubriką: „Rytų dienos žinios“. Joje trumpai, antraštiniu stilium; metama viešumon tai, kas už politinių kulius rošiama, tik tuo tarpu dar viešai neskelbiama (iš korespondentų pranešimų, skirtų vien redakcijai), arba nurodama, į kur laiką tekmė suka (tam darbuvi skirti redakcijos nariai per savaitę išnagrinėja 450—550 v. daus ir užsienio laikraščių). Nenuostabu tad, kad didelė tų „rytojaus žinių“ dalis vėliau pasitvirtina.

Praeitais savaitės numeryje buvo dvi būdingos tokios „rytojaus žinios“:

• naujos priemonės Rusijos diktatorius pasiūlymų DP atžvilgiu;

• sovietai patvirtina sunkų Stalino susirgimą.

Tuo tarpu, laukdami, kol daugiau kas paaiškės, apie pirmąjį atvejį ir esmės dar nekalbėsime (plg. 6 psl. str. „Baimės baimė“). Paliesime Staliną, apie kurį šiuo metu viso pasaulio spauda išsiujuosusi spėjoja: ar dar jis gyvas, ar jau miręs.

Istorija, sukėlusį tuos spėjiojimus, yra gana paprasta: po kovo 12 d., kurią Sovietų Sąjungoje įvyko rinkimai į Aukšč. Tarybą, tarybinėje spaudoje buvo atspausdinta rusų diktatoriaus nuotrauka, vaizduojanti, kaip jis meta balsavimo lapelį į gėlėmis papuoštą urną. Tačiau, nors ir Stalino galva nuotraukoje yra tikra, pati nuotrauka, kaip amerikiečių laikraštis NEWSWEEK įrodo, yra sufalsifikuota. Toji Stalino galva, kyšanti iš karinės milinės, yra paimita iš fotografijos, darytos prieš keletą metų; jos kopija NEWSWEEK archyve jau seniai guli. Foto specialistai, palyginę abi nuotraukas, konstatavo, kad klaidos negali būti: galvos ir milinės fotografinis grūdas yra skirtingas, o šviesos šešėliai „senojoje“ ir „naujojoje“ nuotraukoje yra visi tie patys. Toliau NEWSWEEK, spausdin-

damas abi nuotraukas vieną šalia kitos, primena, kad Stalinas rinkimų išvakarėse nepasakė, kaip iki šiol buvo įprasta, lauktos kalbos.

Istorija būtų visai nereikšminga, jei nebūtų kalbama apie Staliną, su kuriuo neatskiriamai susijęs visas sovietinis režimas. Todėl nenuostabu, kad pasaulio spauda gyvai, nors ir nevienodai į tai reaguoja: vieni laikraščiai spekuliacijas apie Staliną po ryškios antraštėmis spausdina pirmoje vietoje, kiti smulkesniu šriftu deda į antrą ar trečią vietą. Gal nenorėdami pakartoti klaidų, ištikusių laikraščius Hitlerio laikais: tada daugelis žinių, kurios iš karto atrodydavo labai sensacingos ir neįtikimos (pvz. labai ankstyvi pranešimai apie Hitlerio planus puliti Skandinaviją, Olandiją ir Belgiją), būdavo nutylimos ir metamos į krepšį, o vėliau vis dėlto pasirodydavo teisingos.

Na, iš fakto, kad Stalinas rinkimų metu nebuvo Maskvoje, būtų klaidinga daryti išvadas, kad jis jau tikrai miręs. Stalinas juk yra 70 metų vyras, apie kurį jau seniai kalbama, kad jo širdis netvarko; be to, kaip atrodo, jis ir nėra toks stiprus, kaip penkeriais metais už jį vyresnis Churchillis. Ir jei tokiomis sąlygomis Rusijos diktatorius pasitraukia iš aštraus Maskvos klimato, į Krymo pajūrius — visai natūralu ir suprantama; juo labiau, kad jis pats geriau, negu kuris kitas, žino, koki nereikšmingi iš tikrųjų tie rinkimai yra.

Tačiau įdomų yra tai, kad Maskvoje viešpatauja įsitikinimas, jog jau vien tik žinutė apie Stalino susirgimą gali būti pavojinga visam režimui. Ir čia pasirodo nauja tariamai stipraus ir nenugalimos sistemos silpnybė: bet kokios permainos baimė.

Šią generalinę baimę, kuri visoje Rusijoje viską paralizuoja ir žlugdo, be kita ko, patvirtina ir Kennethas de Courcy savo biuleteny INTELLIGENCE DIGEST. Tiesa, Courcy kartais nevengia sensacijų, bet kita vertus, šis gabus ir „Intelligence Service“ artimas informatorius turi didelę intuciją ir gerus informacinius šaltinius — jis buvo pirmasis pasauli, kuris 1949 m. vasarą paskelbė sovietų atominės bombos sprogdimą. Taigi, šis Kennethas de Courcy pasakoja, kad atominės bombos išsigijimas, vietoj nuraminimo rusų masėse iššaukęs tik didelio nerimo jausmą. Jis sako, kad visa Rusija šiandien gyvenant baimės ir nerimo atmosferoje, gyventojai pasakoja neįtikimiausias istorijas apie paslaptingas miglas, kurios nusileidžiančios nuo kalnų ir susargdinančios žmones. Jie pasakoja apie keistas naujas ligas, nuo kurių miršta Transpamiro ir Transbaikalo darbininkai. Jie pasakoja šurpas istorijas apie baisius sprogdimus ir katastrofas. Ir visur baimė: „Tai nuo atominės bombos, pasaulis keičiasi, pas mus ateina ašalio klimatas, gresia Sibiro šalčiai.“ Kitose vietose kalbama apie kaitros bangas ir artėjančią sausra. Žmonės jaučia nerimą, norą bėgti kitur, kažkur dingti.

Sitas nerimas bauginas ir partijos viršūnes, nes staiga juntamos jėgos, viršijančios racionalizmą, kuriuo iki šiol partija bandydavo viską išaiškinti. Juntama, kad ta baimė kyli iš kažokių šaltinių, kurių taip pat nesugebama išaiškinti. Ir žinoma, kad racionaliais argumentais bei jėga jų įveikti nėra galima.

Ta baimė, jei tikėti de Courcy, ir neleidžianti partijos viršūnėms ka nors pratariti apie tikrąją Stalino sveikatos ar gyvybės būklę.

19. pokario Graikijos vyriausybė

Atėnai (L). „Sąjunginiam faktoriui“ priverstus, 65 metų amžiaus Graikijos politikas gen. Plastiras sudarė naują, jau 19-tą po karo vyriausybę. Į ją įeina, be Plastiro tautinės unitijos partijos, dar liberalai ir socialdemokratai. Tai centro ir kairiųjų koalicija, sutelkusi apie save 136 iš 250 seimo atstovų.

Tos partijos tuoj po rinkimų buvo susitarusios sudaryti koaliciją, tačiau liberalų vad. Venizelos sulaužė tą susitarimą ir sudarė mažumos (vien liberalu) vyriausybę tikėjosi su karaliaus pagalba laviruoti tarp dešiniųjų ir kairiųjų nesutikimų. Tačiau tai labai nepatiko amerikiečiams ir jie, grasindami nutraukti savo pagalbą, privertė Venizelosą atsistatytinti. Net oficialiam pranešime apie 18. vyriausybės atsistatydinimą sakoma kad vyriausybė pasitraukė ir privertė „sąjunginį faktorių“.

Amerikiečiai Graikijoje nori matyti stiprią ir pastovią vyriausybę. Aišku, Venizelos mažumos vyriausybė tą galvą neatitiko.

Tačiau ar naujoji koalicija bus pastovi? Ankstyvesnį koalicinį susitarimą sulaužęs liberalų vadas Venizelos yra naujosios vyriausybės vicepremjeras ir užsienio reikalų ministras, tačiau jis „dėl sveikatos sumetimų“ ilgesniam laikui išvažiuoja į užsienį, tad lygu jo išstėmimui. Ar ten jis nieko neveiks?

Kol kas užsienio reikalų ministerio pareigas eis pats Plastiras. Tas generolas savo laiku vadovavo priešmonarchistiniam judėjimui ir nuo 1933 iki 1944 m. gyveno užsieniuose. Ar dabar jis sutiks su karalium Povilu?

Visi tie klausimai parodo, kad amerikiečiai ir toliau turės stropiai budėti, norėdami išlaikyti vienybę Graikijos politikų tarpe.

Šio numerio kaina 75 Pf.

Spaudos puslapiuose

„NUSKRIAUSTA NEKALTYBĖ“

TAT, Zürich.

Rusų bausis riksmas dėl pasienio incidento su amerikiniu lėktuvu Baltijos pajūryje...

„Faktiškai kolonijų valdininkai yra diktatoriai“, jau prieš metus rašė jaunas grenlandietis Jens Kreutzmann.

„Aš ten palikau savo širdies dalį“, pareiškė jis, grįžęs Kopenhagą, ir energingai griebėsi tvarkyti šlubuojančią danų kolonijų mašineriją.

Tiesa, gležni atspalaidavimo nuo Danijos daigai dar nesudaro jokio rimto pavojaus. Bet, jei tokia padėtis ir toliau...

Karo metu, kuomet Indokinioje, Burmoje ir Indonezijoje japonų propaganda sukūrė milžiniškas savarankiško ugnis...

Senimas pasitenkino vaikišku nusistebėjimu. Tačiau jaunoji inteligentija greit susivokė, kad su Danija buvo kažkas netvarkoj.

Lygios teisės, bet... atskirai

JAV NEGRAI KOVOJA DEL SAVO TEISIŲ

Washingtonas (L). JAV negrų šviesuomenė nekankant laukia aukščiausio federalinio teismo sprendimų...

Pirmoji byla liečia JAV valdininką negrą Hendersoną, kuris prieš aštuonerius metus norėjo pavalgyti baltiesiems skirtoje vagono restorano vietoje...

Antrąją byla liečia Hemaną Sweattą, karo dalyvį, kuris dėl savo odos spalvos buvo pašalintas iš Texaso universiteto.

Trečioji — juoduką McLauriną, kuris nors ir buvo įsileistas į Oklahamos universitetą, tačiau buvo priverstas klausyti pasikaitę specialiai jam skirtoje vietoje...

Visose trijose bylose negrų organizacijos, Trumano vyriausybės remiamos, kovoja su prieš puse šimtmečio aukščiausio teismo nustatytu dėsniu.

Logiška galvojant lygiai taip pat galima pasakyti, kad balta tai juoda. Todėl laikama, kad aukščiausias teismas bylas išspręs juodųjų naudai.

Ketveri kovos metai (5)

„Civilizuota ir kultūringa“ armija

IŠ BUV. AMERIKIEČIŲ KOMENDANTO BERLYNE F. L. HOWLEY ATSIMINIMŲ

Po užėmimo Berlynas virto antruoju Nankingu, tik čia prievartavimus, žudynes ir plėšimus vietoj japonų vykdė sovietų kareiviai...

Tai yra sunkus kaltinimas tariamai civilizuotai armijai, tačiau jį galima įrodyti. Galbūt šiems rusų žiaurumams kiek įtakos turėjo ir keršto jausmai.

— Bet, — pridūrė jis, tartum atsiprašydamas, — šių atsitikimų negalima net lyginti su tuo, ką vokiečiai darė mūsų krašte.

Sovietai niekieno nevaržomi plėšė ir prievartavo du mėnesius iki mūsų atėjimo ir dar ilgai po to, kai mes atėjome, įsiveržinėdavo į amerikiečių sektorių...

Viena mano tarnautojų, 17 metų mergina, turėjo būti vaikų vežimėlio ngubenta ir liginę po to, kai septyni sovietų kareiviai ją ir jos motiną išprievartavo ju būte.

„URI, URI“ ir „KOMM FRAU“

Sie dalykai ir buvo priežastys dviejų, labiausiai nekenčiamų Berlyne išsireiškimų. Vienas jų „uri, uri“ (iškreiptas žodis „Uhlen“ — laikradžiai), kitas „Komm, Frau“ (eik, moterie).

Rusai mėgdavo pirmą gražesnę moterį, su tikta gatvėje, griebti už rankos ir sakydami „Komm, Frau“, tempti į artimiausius griuvėsius arba namus, kad ten galėtų išprievartauti.

Jei arti nebūdavo jokio pastato ar jo griuvėšių, prievartaudavo tiesiog ant gatvės. Jei vokiečiai, tėvas ar brolis, pasipriešindavo — būdavo nušaukiamas.

Norėdamos išvengti užpuolimų, Berlyno moterys grieždavosi įvairių rūšių galimų priemonių, kad tik maskviniams nekristų į akis. Jos išsiuodindavo ir išsipurvindavo savo veidus; šiaip jau elegantiškos ir švarios berlynietės tais laikais vaikščiodavo apšlektuos, kiek įmanydamos. Tačiau labai nedaug

įsiveržė pro langą, išeinantį į sodą, visi iš eilės išnokinio abi moteris ir pabėgo. Tačiau tos pat dienos popietę jie kelis kartus grįžo atgal ir savo veiksmus pakartojo.

Dažniausiai su išprievartavimais būdavo susiję ir plėšimai bei nužudymai. Vieno atsakingo miesto valdininko žmona buvo nužudyta raso, kuris įsiveržė į jos butą ir kažko rusiškai paklausė, ko ji nesuprato.

Moteris pagalvojo, kad jis nori patikrinti jos dokumentus ir, išvertusi savo rinkinuką, pagaliau rado pasą. Įniršęs policistas išsitraukė pistoletą ir šaukdamas „kapitalistai, kapitalistai!“ paleido šūvį į galvą.

Laiku neišmokėtos algos raudonarmiečiams buvo išlyginamos vokiečių pinigais, kurių jie negalėjo gautis ir Rusiją. Tai, jie pirkinėjo dviračius, laikrodžius, brangenybes, žodžių, viską, ką galėjo patys panaudoti arba į namus pasiūsti. Ko negalėjo nupirkti — tą vogė... ir tai dėjosį masiškai.

Net po mūsų atvykimo sovietų kareiviai beveik kiekvieną naktį įsiverždavo į mūsų sektorių ir ieškodavo savo senų medžioklės objektų, kuriuos jie buvo suradę prieš mūsų atvykimą.

Nulėmė vienas incidentas, įvykęs požeminio traukinio stotyje Potsdamo aikštėje. Vieną vakarą aš gavau pranešimą, kad penki rusai, jų tarpe vienas karininkas, stotyje sustabdė vokiečių pabėgėlių traukinį ir, išsitraukę pistoletus, pradėjo sistematišką apšėšėjimą.

Mano saugumo karininkas šiame rajone buvo kapitonas Charles Leonetti, buv. FBI narys ir vienas geriausių šaukū mano dalinyje. Jis su vienu savo karininku jau buvo išvykęs į stotį, kai pranešimas mane pasiekė.

malonės. 1945 m. pavasarį, pačiame džiaugsmo dėl vokiečių kariuomenės pasitraukimo įkaršty, Kopenhagoje pasigirdo aliarmuojančios žinios: Grenlandija pareikalavo danus išsikvi pasisakyti dėl jos būsimosios padėties.

Danų įstaigos tik tada suklyso, kai pro danų spaudos kritikos žaibus („Grenlandija nėra vien tik pavyzdinė kolonija“) iš užjūrio pasigirdo amerikinis dundėjimas.

New Yorko SUNDAY NEWS nesivaržomas išsirožė, kad Danija turinti Grenlandiją Amerikai padovanoti. Senatorius B. Gearhardas (Kalifornija) pasiūlė Grenlandiją padaryti 49-ja Jungtine Valstybe.

To jau seniai reikėjo, — pabrėžia grenlandiečiai. Jiems piktą jau vien dėlto, kad daugelis danų net nežino, jog Grenlandijoje gyvena eskimai (tarp kita ko, tai labai senas indėnų keiksmo žodis).

Dabar eskimų jau tėra tik skurdžioje šiaurinėje pakrantėje. Daugumas grenlandiečių yra mišrios rasės su gera europinio kraujo doze.

Savo sunkiasias patrankas pažangieji grenlandiečiai yra daugiausiai nukreipę prieš „Grönlands Styrelse“ (Grenlandijos direktoriją) Kopenhagoje.

Anksčiau grenlandiečiai už kailius būdavo atlyginami vien tik natūra: daugiausia prastos rūšies drabužiais, lentomis ir miežių kruopomis.

Dar ir šiandien tik 3—5% grenlandiečių kalba daniškai. Daugelis neturi galimybės mokytis, nors ir norėtų. Todėl negali skaityti knygų iš technikos ir žvejybos sričių.

Sveikatos būklė šioje saloje tiksliau reikėtų vadinti ligos būkle. Grenlandija turi daugiausia pasaulyje džiovininkų, daugumas gyventojų gėdų, nepaprastai išplitusios venerinės ligos.

Dėl to kaltos blogos gyvenamosios patalpos: vieno kambario namiūkščiai, statyti iš medžio arba durpių, su vienu langeliu. Viename kampe krosnis, kitame medinis guolis visai šeimai, vidury kažkas panašaus į stalą. Kėdžių nėra.

Už venerines ligas ir už daugumą pavainikių atsakingi danų darbininkai, — konstatavo danų gydytoja dr. J. Christensen. 1939 m. buvo tik 7% pavainikių.

Pataisyti tą ir daugelį kitų negerovių premjeras Hansas Hedtoftas grenlandiečiams prižadėjo, kalbėdamas jų soslinėje Goothaab (gera viltis). Tačiau skeptikai patarinėjo laukti danų Grenlandijos komisijos, 1949 m. vasarą lankiusios kraštą, darbo rezultatų.

Kopenhaga nori pašalinti biurokratinis barjerus tarp Danijos ir kolonijos. Turi būti leista kurtis privačioms įmonėms, steigiamoms valstybinės kontrolės institucija turėtų grenlandiečius saugoti nuo išnaudojimo.

Ištisus šimtmečius salos gyventojai gyvenė iš ruonių. Kailiai apsiengimuli, mėsa valgiui, riebalai šviesai. Bet vis labiau atšylančios arktikos sričiai (Grenlandijos vasaros temperatūra: anksčiau 11, dabar 20 laipsnių), ruoniai iškeliavo šiaurės link.

Kiekvienas, kuris vadinasi Rooseveltu

DAR NE Į BALTUOSIUS RUMUS

Galbūt istorija pasikartos: Franklynas Delano Rooseveltas numato 1950 m. rudenį kandiduoti į New Yorko valstybės gubernatoriaus postą.

Tada Franklynas Delano Rooseveltas, trečiasis mirusio to paties vardo prezidento sūnus, kandidavo į laisvą atsiradusią vietą at-

tai į Grenlandijos vandenį atplaukė geriausias pasaulyje menkės.

Ruonių medžioklei buvo geriau, kad medžiotojai 1500 km ilgio pakrantėje nesustiktų. Žvejybai geriau, kad dabar maždaug 200 kaimelių išsiklaide grenlandiečiai galimai labiau susikoncentruotų pietinėje salos pakrantėje.

Salos „karaliukai“, aukštesnieji kolonijiniai valdininkai atėity turėtų rūpintis vien tik ūkiniais reikalais. Gydytojai būtų Kopenhagos prižiūrimi, bet veikty savarankiškai.

Modernizuojamų mokyklų planuose stambiausiomis raidėmis bus įrašyta danų kalba. Kiekvienas grenlandietis turės išmokyti Anderseną kalbą.

Ir Jungtinių Valstybių dabar jau taip nesibijo, kaip pirmaisiais pokario metais, kada svečiai iš Amerikos nė negalvojo 2.000 kareivių iš Grenlandijos atšaukti.

Tik vienu atžvilgiu amerikiečiai vykdė griežtą kontrolę Grenlandijoje. Bet kokia fraternizacija su čia būviais kareiviams yra uždrausta.

stovų rūmuose. New Yorko miesto centre, 20-je Manhattano apylinkėse, kurioje gyvena 52% žydų. Demokratų partija apie jo kandidatūrą nenorėjo nė girdėti.

Kiekvienas, kuris vadinasi Rooseveltu

DAR NE Į BALTUOSIUS RUMUS

Galbūt istorija pasikartos: Franklynas Delano Rooseveltas numato 1950 m. rudenį kandiduoti į New Yorko valstybės gubernatoriaus postą.

Tada Franklynas Delano Rooseveltas, trečiasis mirusio to paties vardo prezidento sūnus, kandidavo į laisvą atsiradusią vietą at-

stovų rūmuose. New Yorko miesto centre, 20-je Manhattano apylinkėse, kurioje gyvena 52% žydų. Demokratų partija apie jo kandidatūrą nenorėjo nė girdėti.

FDR jun. kandidavo be partijos. Varžėsi keturi asmenys: vienas demokratas, vienas respublikininkas, vienas darbietis ir Rooseveltas, nepartinis. Rooseveltas vienas gavo tris kartus daugiau balsų, negu visi kiti trys kandidatai drauge.

Rinkimų strategai nuo tos dienos yra įsitikinę, kad kiekvienas, kuris tiktai nešioja Roosevelto pavardę, bus neabejotinai išrinktas, jei tik išstatys savo kandidatūrą.

— Gal jie buvo šiek tiek išgėrę, ir vynas buvo kaltas, kad jie užsimiršo, — kiek sumišęs atsakė rusas. — Tačiau, nežūrint to, mes nešaudome amerikiečių, kai jie prisigėrę ateina į mūsų sektorių.

Neginkluota vokiečių policija

Šių tarptautinių konfliktų vidury buvo beginklė vokiečių policija. Norėdama palengvinti sunkų jos darbą, mes išdavėme mažas korteles, kuriose vokiečiai ir angliškai buvo įrašyta: „išprievartavimas“, „vagystė“, „žmogžudystė“ ir kiti panašūs žodžiai.

Jau sekancią savaitę sovietai nusiskundė, kad amerikiečių patruliai apšaudė apie tuziną jų kareivių.

Vienas tų vyrų, tūlas sovietų karininkas, buvo užkluptas bėpėliant vokiečio butą. Pasirodžius amerikiečių kariniam policininkui, jis išsitraukė pistoletą.

„Aštuonios — agresija“

Po šio incidento Gorbatovas pareiškė griežiausią protestą, į kurį aš atsakiau, atpasakodamas faktus.

— Tamstos vyras atsuko pistoletą į mūsų vyrą, — kalbėjo aš, — ir mes su juo pasielgėme taip, kaip pasielgtume su savais kareiviais, jei jie išsitrauktų pistoletus.

— Bet karininko pilve buvo aštuonios kulipkos, — atsakė Garbatovas. — Ar amerikiečiai tai vadina apsigynimu nuo pavojaus. — Zinoma.

— Vieną kulipka — taip, — pripažino generolas, — bet aštuonios — ne. Kitos septynios jau yra agresija. (B. d.)

Lietuvos parlamentarizmo pradžia ir galas (11)

Parlamentarizmo mirties valanda

Supažindinęs skaitytojus su savo atsiminimais apie Lietuvos parlamentarizmo gaidynę, noriu dar paliesti vieną klausimą, kuris išlieka jau parlamentarizmo palaidojus, būtent, kuria diena teikia laikyti Lietuvos parlamentarizmo pabaigą.

Sitas klausimas yra svarstytinas todėl, kad kai kas politiniams sumetimais bando įtikinėti, kad gruodžio 17 d. nakties įvykiai dienos metu buvo likviduoti ir buvo atstatytas normalus konstitucinis, net parlamentarinis, gyvenimas (išrinkus naują prezidentą).

Tos pažūros šalininkai teigia, kad konstitucinis perversmas įvyko tik 1927 m. vasario 14 d., kada respublikos prezidento aktu buvo paleistas III seimas, bet nepasikeitė nauji rinkimai, kurie pagal konstitucijos 52 str. turi įvykti ne vėliau kaip 60 dienų seimą paleidus.

Girdi, II seimo akte naujų seimo rinkimų nepaskelbus, buvo sulaužyta konstitucija ir kraštas pradėtas valdyti savavališkai.

Jei politiškai tokia argumentacija ir gali būti suprantama, tai teisiškai žiūrint, toji argumentacija primena mūsų kaimiečių teisinį gudrumą, su kuriuo nuolat susidurdavo teismai.

Dažnai pasitaikydavo, kad pasenęs ūkininkas neklausė šeimos įkalbinėjimo „perrašyti“ ūki. Tuomet šeima griebsi „grižtų“ priemonių, teroro ir net jėgos. Ūkininkas pagaliau nuvežiamas pas notarą ir ūkį „perrašo“. Bet vėliau apsigalvojęs kelia bylą ir prašo notarinę aktą panaikinti, kaip sudarytą prieš jo valią. Nors pagal įstatymus notarinis dokumentas negali būti griaunamas liudininkų parodymais, bet mūsų teismai leidavo liudininkais įrodinėti aplinkybes, kuriomis aktas buvo sudarytas, ir nustatė, kad sudarymo metu trūko pagrindinio akto sudarymo elemento — laisvos nesuvaržytos valios, aktas būdavo panaikinamas.

Bet jei laisvos nesuvaržytos valios principas sudaro civilinio akto pagrindą, juo labiau jis yra privalomas „viešosios teisės aktais“.

Turbūt nereikia įrodinėti, kad pas suimta, kad ir savo bute, prezidentą dr. Grinių ir suimtuosius ministrus su ministrų pirminku M. Sleževičium laisvos nesuvaržytos valios nebuvo. Juk ministrai net negalėjo tiesiogiai susisiekti su prezidentu dr. Griniumi.

Savaime aišku, kad tokomis sąlygomis išgautas ministrų kabineto atsisąstydinimas ir prezidento Griniaus pavedimas sudaryti naują kabinetą, nors šiuose aktuose ir minimi konstitucijos paragrafai, nebuvo konstituciniai veiksmai, bet paprastas smurtas, kuris negražino normalios konstitucinės padėties. Dar blogiau konstitucinių požiūrių atrodė prezidento ir seimo prezidento rinkimai. Jie buvo išrinkti seimo mažumos. Jei minėti atsisąstydinimo ir paskyrimo akta buvo atlikti ne viešai, tai rinkimai buvo vieši ir juos stebėjo publika ir užsienio žurnalistas. Pagaliau, syki pradėjus „legalizavimą“, reikėjo įjį vartoti iki galo — praveisti per seimą amnestijos sukilėliams įstatymą — taip, kaip padarė Hitleris, likvidavęs savo priešus tariamame Rōhmo puče. Tos žūdnės įstatymų buvo legalizuotos.

Bet to nebuvo padaryta. Priešingai sukilėliui vadai plk. Merkys ir plk. Skorupskis buvo paskirti vienas krašto apsaugos ministru, o kitas vyriausiojo štabo viršininku.

Taip atrodė konstitucinis gyvenimas iš formalios pusės, o kaip jis atrodė praktiškai? Kasdieniam gyvenimui po perversmo us-

viesti pateiksiu porą faktų. Turbūt gruodžio 20 d. 22 val. man skambina žinomas advokatas, vėliau Lietuvos Banko valdytojas, V. Stašinskas ir prašo priimti jo gerą pažįstama, kuris tuojau atvyks pas mane. Už kelių minučių skambutis, pats atidarau duris ir pamatau labai nusiminusį buv. vidaus reikalų ministrą V. Poželą, kuris nenusižengdamas labai nedraisi manęs paklausia, ar nesutikčiau jo priimti nakvynėn. Išgirdęs mano sutikimą, jis labai nudžiungia ir jau sėdėdamas prie stalo papasakoja, kas jį atvedė pas mane. Pasirodo, politinė policija paleido gaudus, kad, esą, gruodžio 17 d. Požėlos bute nakvojo lietuviškos komunistinės vyriausybės galva Mickevičius — Kapsukas. Tuo reikalu pas jį jau buvo atsilankę politinės policijos valdininkai. Bijodamas kokių netikėtumų, jis tą patį vakarą nuėjo pas savo gerus draugus Kauno Miesto burmistrą J. Vileišį ir V. Stašinską, tikėdamasis pas vieną jų pernaktuoti. Tačiau abu pabijoję priimti jį nakvynėn, todėl Stašinsko nurodymu jis atėjo pas mane, kad nieko nebijanti. Išsimeigojęs ant mano sofos, ant kurios prieš porą savaitių miegojo A. Voldemaras, tuo metu nuolat gyvenęs Kybartuose, V. Požėla laimingai pasiekė savo butą.

Tą pačią dieną po pietų atėjo juodais akiniiais užšminkavęs buv. krašto apsaugos ministras plk. Papečėys. Jis irgi bijojo būti namuose. Nors abiem mano svečiam ir nieko

Chronos atsako kaltintojams

Didžiai Gerbiamas Pone Redaktorai,

LIETUVIO 10 numerį atspausdinant Blombergo lietuvių bendruomenės rezoliuciją, kurios pirmajame punkte aš, tuo metu dar tik trijų straipsnių „Lietuvos parlamentarizmo pradžia ir galas“ autorius, buvau „visu griežtumu pasmerktas“.

Rendamas principu „audiatur et altera pars, drįstu prašyti Tamstos redaguojame laiškyje duoti vietos ne man patiseisinti, bet laikuriuos momentus skaitytojams paaiškinti.

Prieš pradėdamas savo pareiškimą, noriu skaitytojams priminti minėtąjį tos rezoliucijos punktą:

„Lietuvyje“ 6, 7, 8 Nr. Nr. atrodė ir toliau bus tęsiami Chrono straipsniai „Lietuvos parlamentarizmo pradžia ir galas“. Tuose straipsniuose išniekinama savanorių kūrėjų krauju apginta įstatymų leidimo institucija, Steigiamasis Seimas, demokratinių būdų išrinktas, pirmoji Lietuvos konstitucija, seimo atstovai, politinės partijos, išleistieji įstatymai, jų, autorių-įstatymų vykdytojai. Pasiepiama taikos sutarčiai pasirašyti su Sov. Sąjunga delegacija, ir jos nariai paverčiami visiškai neišmanėliais, o pats autorius, pasirėmęs žydo Rozenbaumo pasakojimais, kad Lietuvos sienas nustatė Rozenbaumas su Joffe, pagal žydų maldų apeigas — tuo ižeidžia Lietuvius tautą. Dėl visų čia išvardintų ir neišvardintų šmeižimų minėtuose aprašymuose lietuviai negali likti pasyviūs stebėtojai, bet visu griežtumu pasmerkti savitraščių „Lietuvi“ ir tu straipsnių autorių, nes tie straipsniai visiškai sukompromituoja patį gražiausią ir entuziastiškiausią Lietuvos valstybės kūrimo ir kovų laikotarpį.

Duodamas spaudai savo atsiminimus, tai dariau įvairių politinių pažiūrų žmonių prašomas, o juos rašydamas, vadovavausi vien

neatsitiko, tačiau jų baimė buvo ne be pagrindo, nes sukilimo dalyviai jautėsi esą pačius viešpačiais, o iš neatsakomo demoralizuoto elemento galima laukti įvairių ekscesų.

Sį kartą ilgai ir laukti nereikėjo. Už kelių dienų du „patriotiškai“ nusiteikę karininkai susprogdino „Varpo“ spaustuve (Laisvės Alėja 60 Nr.), kurioje buvo spausdinamas liudininkų dienraštis LIETUVOS ŽINIOS. Už tą „patriotišką“ žygių Valstybės Draudimo Įstatigai teko sumokėti apie ketvirtį milijono litų! Taip atrode tariamas „konstitucinis“ gyvenimas praktikoje.

Iš viso, kas mano išdėstyta, galima padaryti tik vieną išvadą: gruodžio 17 d. nakties tamsos priedangoje buvo palaidotas mūsų parlamentarizmas.

Lieka dar vienas, grynai politinis klausimas: ar esant tokiai būkle krašte, A. Smetona, paleidęs formaliai seimą 1927 m. vasario 14 d. galėjo skelbti naujus rinkimus? Man atrodo, kad jokių būdų, ir štai todėl. Daleiskim, kad rinkimai būtų praveisti ir jų išdavoje susidarytų kokio koalicija be tautininkų. Pagal konstituciją A. Smetona turėtų atsistatydinti. Išrenkamas naujas daugumos prezidentas. Nauja vyriausybė tuojau griebtusi likviduoti gruodžio 17 d. pasekmes ir vargu ar ta proga būtų atsispirta pagundai likviduoti ir politinius priešus.

tik noru supažindinti skaitytojus su tiesos faktais; todėl nesileidau į epą — rašyti ir poetojū sritį.

Taip elgtis mane tarp kitko paskatino ir TEVYNĖS SARGO 1948 m. 2—3 ir 4 numerius paskelbtos mintys. Minimo laikraščio 2—3 Nr. M. Krupavičiaus straipsnio apie Lietuvos Krikščionių Demokratų Partijos pagrindus žangoje pasakyta: „Savo krašto istorija reikalinga žinoti tokia, kokia ji buvo“, 4 Nr. vysk. P. Būčys, duodamas meniška, bet toli gražu ne „patriotišką“ Vilniaus Seimo aprašymą, iš anksto pasisako: „Imdamas rašyti, išpareigoju tikrai grynai tiesą liudyti, tiek ir taip, kiek ir kaip ją atsimenu. Taip reikalauja pagrindinis istorinio rašto dėsniu, nuo kurio neleistina nukrypti nė patriotinio pagražinimo dėlei“.

Perskaitęs Blombergo lietuvių bendruomenės mitingo rezoliuciją, aš labai nuiliūdau. Liūdna man buvo ne todėl, kad aš kartu su Redaktorium „visu griežtumu pasmerktas“. Kiekvienas išėjans viešumon, kad ir sn tolimos praeities aprašymu, visuomet turi būti pasirošęs susilaukti ne tik teigiamų, bet ir negiamų atsiliepimų.

Liūdna man buvo todėl, kad ir mitingas ir jo rezoliucija su „patriotišku“ pasipiktinimu man priminė caro policijos inspirovuojama, viešai reiškiama „patriotišką“, kuris rusų visuomenėje ir spaudoje buvo vadinamas „kvasnoj patriotizm“. Žodiškai išvertus ir lietuvių kalba, tai reikštų: „giros patriotizmas“ (žodį „gira“ parašius iš didžiosios, šis pavadinimas gautų grynai lietuviška prasme).

Sia proga tenka paaiškinti, iš kur tokio „patriotizmo“ pavadinimas yra kilęs. Tuomet savaime paaiškės ir blombergiečių vaidmuo šitame „patriotiniame“ veiksme.

Rusų imperijos, kaip ir kitų valstybių, dideliuose centruose buvo užtektinai žmonių,

Todėl toks žygis būtų ne kas kita, kaip savotiškas gyvenimo, savizudybės akta. Politiniame gyvenime dažnai pasitaiko, kad priešai yra žudomi, bet nepriimta reikalauti, kad politinis priešas, turįs savo rankose valdžią, nuo jos atsiskatytų ir dar prisilaikydamas tam tikrų formalumų nusizūdytų.

Baigdamas savo trumpas pastabas apie mūsų parlamentarizmą, jam apibūdinti nerandu geresnių minčių, kaip šias:

„Tautos, kuri dvasiniai ir morališkai palinkimai yra pakankamai sveiki ir vaisingi, pačios pas save randa demokratijos dvasinių vadovų ir statytojų ir dar pasauliui gali jų duoti. Šie asmenys patys tais palinkimais gyvena ir juos moka paversti gyvenimo tikrove. Gi ten, kur tokių žmonių trūksta, jų vietą užima kiti, kurie politinę veiklą pavertė garbėtroškos kovos lauku, lenktynėmis ka nors laimėti sau ar savo kasti bei klasei ir šitoje ypatingų privilegijų medžioklėje pamiršta bendrąjį labą ir jį išstato į pavojų. Sveika demokratija, pastatyta ant nesikeičiančių prigimties įstatymo dėsnų ir apreiškėtų tiesų, visada ryžtingai priešinsis tai praužčiai, kuri suteikia neribotą ir nežabotą valdžią valstybės įstatymdavystei ir tokiu būdu demokratine valstybės formą, nors ir palikdama apgaulingą kaukę, paverčia absoliutine sistema“ (Tikrosios demokratijos pagrindai. Pijaus XII kalba 1944 m. Kalėdų proga). Pabaiga Chronos

Užsienio pasai

LTB Centro Komitetas (München 27, Radchstr. 20) yra iš Lietuvos Konsulato Chicagoje gavęs užsienio pasus sekančiais asmenimis:

Alkaišis Antanas ir Valerija, gim. 1912. 8. 25 ir 1913. 3. 17

Jukna Bronius, gim. 1926. 10. 26

Hesas Augustas, gim. 1900. 1. 30

Labanas Tatjana, gim. 1913. 8. 25

Radvėnis Janina, gim. 1916. 6. 17

Radvėnis Gregorijus, 1903. 11. 25

Vaitkus Antanas, 1922. 6. 10

Vaitkus Vaitkus, 1926. 11. 1

Prašome juos atsiminti.

LTB Centro Komitetas

mūsų kariuomenė ne tik gerokai nukentėjo žmonėmis, bet ir buvo prarasta beveik visa mūsų turėtoji artilerija. Po šitokio „Waterloo“ reikėjo tą pačią dieną Ladygą pakeikti gen. Zukausku, kad išsigelbėjus iš sudariusios labai pavojingos situacijos.

Duodamas konstitucijos apžvalgą, skaitytojams patiekiau grynai teisingą jos analizę. Niekuiomet nemaniau, kad analizuodamas teisinį aktą, kuris neveikia jau 25 metus ir kuris dar galiojimo metu mūsų vyriausybės valdanciosios partijos organe (žiūr. Gustainio str. „Lietuvyje“) buvo pripažintas visais atvejais nevykusiū, būčiau nusikaltes patriotizmui. Ta proga negaliu nepriminti, kad paskelbus Weimaro respublikos konstituciją, ji buvo sutikta smarkia teisine kritika, o jos autorius prof. Gugo Preis (atsiprašant blombergiečių, kad miniu šią pavarde, nes ir jis buvo žydas) net apkaltintas plagiatu.

Kaip kukliai aš atsiliepiu apie seimą ir jo atstovus, geriausiai rodo parlamentarinės partijos organo RYTO vedamojo ištraukos, kuriose seimo dauguma, atskiri atstovai ir vyriausybė buvo visai neleistinai ir nekultūringai išplūsti. Rašydamas apie gruodžio 17 d. genezė, aš, nėvardomas jokių epitetu, parodžiau tik, kad Sleževičius nuo pradžių iki paskutinės jo kabineto valdymo valandos nesiorintavo, kas reikalinga daryti vyriausybės padėčiai sustiprinti. RYTAS gi nerado jam geresio vardo, kaip „samoningai krimtinai politikanas“.

Apie politines partijas aš rašiau, kad jos išaugo ne iš apačių, kaip normaliai būna, o buvo pavieniu inteligentų vaizduotės sukurto. Ka gi rašė Gustainis tuo pačiu klausimu prieš 25 metus: „mūsų politinės partijos, daugiau žiūrinčios savo centrų komitetų naudose, bet ne valstybės labo“. Toliau: „Mūsų politinių partijų kūrimas dažnai pareina nuo atskirų asmenų, kurie nori politinėje arenoje patenkinti tik savo ambicijas, ar materialinio būvio reikalavimus“.

Jokio pašepimo taikos sutarčiai su Sovietų Sąjunga pasirašyti delegacijos atžvilgiu aš jos narių pavertimo neišmanėliais mano tekste nėra ir negalėjo būti, nes delegacija buvo sudaryta iš visais atvejais rimtų žmonių. Atvirksčiai, aš net nutylėjau anais laikais plačiai žinoma ir komentuojama fakta, kad taikos delegacijos pirmininkas inž. T. Naruševičius sugebėjo iš Joffės išsiderėti, kad būtų gražinti jo asmeniniai indėliai bankuose, siekė 30.000 auksu rublių, kas tais laikais sudarė didelį kapitalą.

Dėl „žydo Rozenbaumo pasakojimų, kurie ižeidžia lietuvių tautą“ man kilo neaiškumas, kame glūdi tas lietuvių tautos ižeidimas: ar tame, kad tu žydai aptarė sienas, ar tame, kad aptardami sienų klausimą ir neturėdami jokios etnografinės ar statistinės medžiagos, naudingos Lietuvos valstybei, tas sienas Lietuvos naudai nustatė pagal Lietuvos žydų maldų apeigas. Turiu paaiškinti, kad „žydas Rozenbaumas“ nebuvo pirmas pasitaikęs žydas, o plataus masto Vilniaus Apeliacinų Rūmų ribose gerai žinomas advokatas. Susikūrusioje Lietuvos valstybėje Rozenbaumas iki savo mirtiesėjo tas ar kitas atsakingas pareigas. Būvo seimo nariu, Žydų Reikalams Ministeriu, o savo gyvenimą baigė Lietuvos konsulu Palestinoje. Atrodytu, kad pats pasikalbėjęs su Lietuvos valstybės vyru, nors ir žydų tautybės, neturėtų ižeisti lietuvių tautos.

Tuo labiau negali ižeisti lietuvių tautos kitų tautų maldos apeigų minėjimas. Tačiau neabejotinai kenkia lietuvių tautai minėtas „rezoliucijos“ punktas, kuris savo turiniu ir forma duoda dar vieną rašiklų dokumentų teigimui, kad lietuviai esą pronaciškai ar antisemitiskai nusiteikę, ko iš tikrųjų nėra.

Ne mano, kaip atsiminimų autoriaus, keltė kad lietuvių spaudos atgavimo byla (P. Višinskio) buvo pradėta ir laimėta Aukšė. Teismė advokato, taip pat žydo, M. Kaufmano pastangomis ir kad Lietuvos valstybės reikalus Haagos tarptautiniame Tribunalole dažnai atstovaudavo žydų kilmės dr. Mendelštains. Už tai jie ne pasipiktinimo, o padėkos verti.

I priekaištą, kad mano straipsniai sukompromituoja „patį gražiausią ir entuziastiškiausią Lietuvos kūrimo laikotarpį“ galiu trumpai atsakyti: jis galėtų būti man tikrai gražus, jeigu nebūtų man žinoma perdaug negražių faktų, kuriuos aš samoningai nutylėjau nenorėdamas tą laikotarpį kompromituoti.

Teiktis pirmąjį pagaros pareiškimą —

CHRONOS

pavykę įleisti šaknis į valdinę tarnybą, gaudami vyr. inžinieriaus padėjęjo darbą. Kiti inžinieriai ir technikai, apsiuostę kur reikia, tikisi gauti braižytojų vietas, jeigu dangus bus gailingesnas. Prie linksmų gėlių labiausiai nesiderino nuolatikos nenaudingiausiojo elito mokytojų, karininkų, advokatų, žurnalistų, kuriems reikės iš pagrindų persiubuoti savo liežuvį, norint gauti baltarankių darbą. Nekėlė nuo kėdžių Trocadero džazas ir tų vyrų, kurių paasius apskiaistė amžius šerkšnas. Australijos įstaigos, darboviečių raštininkai ir bosai „pamirštąjį elitą“ traktuoja šalta burokratikiškai, žiūrėdami į kiekvieną kaip fizinio darbo vienetą, spremsdami pavienių imigrantų bylas urmu, pagal kiekvieną potvarkiū raide.

Vyskupo pasveikinimas nenuteikė per daug šviesiai, nes jis linkėjo kuo greičiau tapti australais, o tuomet nereikėsią kviešti tokių tautinių susirinkimų, kaip šį vakarą. Leidiu tautinėmis, kalbomis imigrantų laikraščių vienas ketvirtadalis turi būti spausdinamas angliškai. Oficialios įstaigos dažnai kartojta spaudoje, kad bus nepakenčiami didesni tautinių grupių susitelkimai. Iš antros pusės spauda rašo, kad jeigu australai taip burokratiškai traktuos užsieniečius, tai juos patys privers nusigręžti nuo australų, ieskoti paguodos savųjų tarpe arba, išsilaisvinus jų tėvynėms, dauguma paliks Australijos krantus. Miesto elektriniame traukinyje važiuojant, pasitaiko, kad ne angliški kalbantis viešai užpuola australus, primindamas, kad Australijoje reikia šnekėti australiškai.

Taip įvyko vienam pagyvenusiam imigrantui, kuris šnekėjęsi su savo žmona. Išlipus į peroną, vienas iš bendrakeleivių pareiškė jiems

apgailėstavimą dėl įvykio, pasisakydamas esąs angelas. Vieno pieno baro savininkas vokiškai mėgsta pasišnekėti savo gimtąja kalba su imigrantais, tačiau kuomet patalpoje yra bent vienas australas klientas, jo su kuolu nepriversi prabilti vokiškai. Sunku pavadinti australus šovinisiais, svetimos kalbos garasai tiktai jiems kažkokiu būdu suskaldo vidinės pusiausvyros atomą. Iš vienos pusės valdinių pareigūnų šūrksčiai nemandagus santykiavimas su imigrantais, o iš antros pusės bažnyčių ir spaudos palankumas, isteigti vad. gerų kaimynų komitetai tiesiog dezorganizuoja ateivius. Visų konfesijų vyskupai išleido ganytojinus laiškus tikintiesiems globoti ir remti naujuosius australus, gerieji kaimynų komitetai stengiasi rasti bendrą kalbą su ateiviais. Prie baltų stalų sėdėdami, pobūvio dalyviai vienas kitam šnabždasį iš ausi, kad jeigu jau geras kaimynas, tai turi bent nurodyti būta, jeigu jo pats negali išnuomoti; girdi, kunigas perskaitęs vyskupo laišką, galėtu savo parapijiečius paprašyti, kad pagal išgalės apgyvendintų imigrantų seimas. Taip karštingaiškai pabrėžiamas asimiliacijos reikalas gaunąs ilgas atostogas, nes vaikai, gyvenami su motinomis stovyklose, šneka gimtąja kalba, bet to patobulina vokiečių kalba, santykiuodami su kitų tautybių vaikais.

Kartą, parvažiuodamas į Cowros seimų stovyklą, nustebęs išgirdau, kaip mano vaikai „suliteratūrino“ vokiečių kalba, prieš atplaukdami į Australiją kalbėjo tobulai tikiai senąja gėvajai švabų tarme.

Baliaus triukšme, šokio sukuriuose be suiegos rengėjū lietuvių kalbos buvo girdėti lenkiški, estiški, rusiški garsai; prie staliuku vedė intimus pasišnekėjimus visų tautybių

imigrantai, sunkaus rankų darbo draugai, bendro likimo suartinti. Igoje kelionėje gyvend kaip kirvis su akmeniu, po vienų metų viešnagės Australijoje jie nuzulino skirtumų aštrumą, drauge gyvendami stovyklose, palapinėse. Kasdien mašamas Anton seimų stovykloje susiradę draugų; nuobodžiais šventadienių rytmečiais, ražydamies plėvenančioje palapinėje, atėiviai su malonumu klausosi jaunojo vengro mandolinos, kuri, atrodo, nėra jau tokia šalvyva.

Taip bent atrodė anno Domini 1950.

Baigmės intermezzo

Giedras šeštadienio popietis Manų pajūryje. Prieš mus nuvargęs Ramusis vandenynės lyg javų vėtytojas, mėtās perslutas bangas į paplūdimio smėlį. Tai jis daro, atrodo, ne iš reikalo, bet iš seno papratimo. Ant vandens mazgajam uolienos atlaužę grabaliojasi daugiaokai krabai. Turtingasis Sidnejus sulipęs ant šių pakrantės kalvų, išsidraikęs gražiomis vilomis.

— Gera vieta gyventi, — pasakytų General Stewart laivo ūkvedys su peišnė.

Toli toli, tiesiai į rytus — Cilės krantai, toli toli tiesiai į vakarus — Pietų Afrikos krantai. Šią popietę išplaukdam į laivai nesineša ilgesį nuo šių saulėje apsnūdusių uolų, padengtų brūzgynais, iš po kurių kartkartėmis dyri nuogi peleniniai grobai. Norėtum pamoti Pacifiko laivams, kad jie palauktų, kad bent ketelė „tūkstančių mylių pavežėtų arčiau beržų ir alksnių šalies.

Ką dar sumanyš Didysis Planuotojas? Pabaiga.

Is IRO Generalinės Tarybos sesijos

Tremtinių ateities klausimai

Kovo mėn. įvykusioje IRO Generalinės Tarybos sesijoje lietuvių tremtinių reikalų aiškintis, kaip jau esame pranešę, buvo nuvykę: e. LRK pirm. p. dr. Dr. Jasaitis, VLIKO pol. kom. pirm. V. Sidzikauskas ir BALFO igaliojiniai J. Valaitis ir S. Garbačiauskas. Tremtinių reikalais, ypač dėl elgibility reikalo, kuris daugiausia liečia repatriantus, atitinkamam vyriausybės raštus buvo įteikę mūsų atstovai Washingtone, Londone ir Paryžiuje. — Zemiau skelbiame ištraukas iš dr. Jasaitio pranešimo apie IRO sesijos veiklą.

Kiek liks neįkurdintų

Statistika rodo, kad vad. „kietojo branduolio“ skaičius bus žymiai mažesnis ir emigrujančių bus daugiau, negu iš karto buvo manyta. Šiuo metu IRO globoja: lenkų 85.662 (iš jų „kiet. branduolio“ 4.297), pabaltiečių 64.298 (6.566), ukrainiečių 42.819 (2.238), žydų 31.196 (2.263), jugoslavų 18.827 (1.516), nansenistų 14.593 (1.090), čekoslovakų 11.082 (398) ir visų kitų 49.846 (6.509). Būdinga, kad didžiausią neįkurdinamųjų nuosimtį (10,2), pagal grupės proporciją skaičiuojant, sudaro pabaltiečiai.

Neįkurdinamųjų susidaro 24.877, kurių 16.150 reikalingi tiesioginės globos ir 8.727 yra jų šeimų nariai. Tiek mažai šeimos narių todėl, kad daugumas šios rūšies žmonių yra nešeiminiai žmonės, kurių daugiausia yra pabaltiečių (26%) ir lenkų (17%) tarpe. Didžiausią neįkurdinamųjų dalį sudaro: džiovininkai (31%), senų amžiaus žmonės (19%), sunkūs chroniški ligoniai, invalidai ir psichiniai ligoniai. O 1949 m. vasarą IRO skaičiavo, kad neįkurdinamųjų liks apie 140.000.

Ką IRO darys su neįkurdinamaisiais?

IRO juos globos savo lėšomis iki 1950. XII. 31., eventualiai iki 1951. III. 31. Po to juos turės globoti Vokietijos ir Austrijos vyriausybės. Į jų globą galės įsijungti labdaros organizacijos (voluntarij agentės). Tam reikalui su Vokietija ir Austrija bus sudarytos tam tikros tarpatautinės sutartys. IRO nusifojus veikti, neįkurdinamųjų globą vykdys Aukštasis JTO Komisaratas. Tos globos vykdymas

numatytas įtraukti į taikos sutartis su Vokietija ir Austrija.

IRO nusistačius juo daugiau šios rūšies žmonių perkelti į kitus kraštus. Prancūzija jau yra sutikusi paimti globoti apie 1.000 senelių, Belgija — apie 4—5000, Norvegija — 100 neregijų ir 100 jų palydovų, Svedija — 150 džiovininkų ir 150 jų palydovų, Sveicarija apie 300 džiovininkų. Tikimasi, kad nemažai jų priglūs ir globos Olandija, D. Britanija ir N. Zelandija.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ir Lietuvių Bendruomenės Centro vardu įteiktame IRO centrui rašte šiuo reikalu iškelta mintis, ar negalėtų IRO kai kuriuos privalančius globos perduoti atskiriems asmenims primokant jiems už globojimą. Manyta, kad kai kuriuos invalidus, nevisiškai aklius, senelius, nepersunkiausių chroniškuosius ligonius galėtų globoti, jų giminės. IRO centras į tai žiūri palankiai. Tokias sutartis turėtų su IRO sudaryti kuri nors labdaros organizacija arba BALFas, kuris savo ruožtu jau turėtų rūpintis privatiniais globėjais.

Kaip toliau su įkurdinimu?

IRO gen. direktorius J. Kingsley savo pranešime IRO Gen. Tarybai pareiškė, kad 1950. VI. 30. globos 405.000 asmenų. Iš jų 187.000 gaus visuotinę IRO globą, 210.000 turės tik teisinę IRO globą. Įkurdinti numatoma kituose kraštuose 216.000, apie 70.000 IRO galvoja įjungti į vietos ūki. IRO įkurdinimo planai galės būti įvykdyti tik tuo atveju, jei JV priims naują DP įstatymą. Tremtinių pervežimas į JV beveik du su puse karto pigesnis kaip į Australiją.

Į JV pagal DP įstatymą iki 1950. III. 10. išvyko 136.025 asmenys. Aukščiausia emigracijos banga buvo 1949 m. rugpiučio m. — išvyko viso 32.508 asmenys. 1950 m. sausio m. išvyko tik 16.318 asmenų. Išvykimas sumažėjo dėl pradėto griežtai taikyti nuostato žemės ūkio darbininkų atžvilgiu, o taip pat dėl pastebėtų kai kurių netikslumų DP įstatymą vykdant. Esą apie 35.000 DP įstatymu pateko į JV neteisėtai.

Australija po JV daugiausia priima DP. Per paskutinius pr. metų 4 mėnesius Australija priėmė per 47.000 DP. Stovyklos perpildytos, darbu aprūpinti nespėjama. Kadangi Australijon pateko daug kūdikių ir vaikų, tai tarp jų išplito epidemijos, ypatinai tymai. Tas užsikimšimas ir kitos klūtys jau baigiamos nugalėti. Padidintas medicinos personalas, sutrumpintas šeimų su vaikais iki 3 metų amžiaus buvimas pereinamosiose stovyklose, sutvarkyti sanitarijiniai įtaisymai, įrengtos vaikams specialios virtuvės. Seimom su kūdikiais ir vaikais į Australiją gabenti įtaisyti 2 specialūs laivai. Dar šiais metais Australija numato priimti 60.000 DP.

Kitos valstybės priima mažiau: Argentina — 400, Brazilija — 900, Čilė — 1480, Svedija — 300, D. Britanija — 1200. Kanada priima jau nuvykusiuoju gimines ir naujus tremtinius pagal afidavitus.

Nuo 1950. III. 31. į visus kraštus tremtiniai gabenami tik per Bremeną. Pro čia gabenami ir tremtiniai iš Italijos.

Belgijos kazusas . . .
Savo metu į Belgiją išvykusių lietuvių padėtis sunki. Jie tikėjosi, atlikę dvejų metų sutarties prievolę, grįžti į Vokietiją ir drauge su kitais emigruoti į užjūrius, arba, pasiliekdami Belgijoje, laisvai pasirinkti sau darbą norimoj srity.

IRO juos laiko įkurdintais ir neturinciais teisės į IRO pagalbą. JV DP įstatymas jiems taip pat netaikomas. Jis liečia tik Vokietijoje, Austrijoje Italijoje esančius tremtinius. Australija juos sutiktų priimti, jei IRO atlygintų jų kelionės išlaidas. IRO nesutinka. Į Belgiją yra atvykę apie 40.000 DP ir anglies kasyklas. Jų kelionės išlaidos į Australiją sudarytų 40—50 mil. dolerių. Tuo tarpu IRO nusistačius kiek galima daugiau tremtinių išvesti iš Vokietijos ir Austrijos.

VLIKO delegacija Zenevoje dėl Belgijos lietuvių darė daug demaršų. Apeliacinio teismo pirmininkui įteikė raštą, kad DP, atlikę Belgijoje 2 metų sutarties prievolę, nors ir nelegaliai patekę į Vokietiją, būtų pripažinti bent teisinę IRO globą. Plačiai aiškintasi su IRO Belgijos skyriaus vedėja. Po ilgų pasiaiškinių gautas pažadėjimas, kad IRO, nors Belgijon išvykusiems DP laiko įkurdintais, atskirais atvejais galės paremti kai kurių DP grupių emigraciją į kitus kraštus pagal tam tikrus sąrašus. Į tokius sąrašus tegali patekti ligoniai, netinkantys anglių kasyklų darbu. Nelegaliai į Vokietiją grįžusiųjų šeimos nariai būsia įgalinti, jei norės, grįžti į Vokietiją. Belgu Caritas pažadėjo interventuoti lietuvių naudai IRO ir per Belgijos Raudonąjį Kryžį.

Teisė į IRO globą

Šiuo reikalu IRO gen. direktoriui įteiktas motyvuotas raštas. Daug kalbėta su IRO apeliacinio teismo pirmininku, su „eligibility“ skyriaus viršininku, su teisių skyriaus viršininku. Patirta:

1. Skyringuojama bus pagreittu tempu.
2. Nusistatyta skyringavimą baigti:
  - a) asmenim, kurie nori gauti visą IRO aprūpinimą, iki 1950. VI. 30.;
  - b) asmenim, kurie tenori emigruoti IRO lėšom, iki 1950. VIII. 31.;
  - c) nuo 1950. IX. 1. dėl stokos tarnautojų išskyringavimo motyvai nebus pranešami raštu.

3. Išskyringuojieji, bet padavę apeliaciją, iki jos sprendimo turi gauti IRO aprūpinimą ir negali būti šalinami iš IRO stovyklų.

4. 1941 m. repatriantai vien dėl savo pareiškimo Reicho pilietybei gauti, jei nėra kitų motyvų, negali būti išskyringuoji.

5. IRO Generalinė Taryba dėl kai kurių negyvenimiškų IRO konstitucijos nuostatų nutarė kreiptis į JTO Ukio ir Socialinių Reikalų Tarybą, kad šioji paprašytų JT Visuotinį Susirinkimą priimti atitinkamą nutarimą kaip instrukciją būsimajam JTO Aukštajam Komisarui DP reikalams.

Įkurdinimas vietoje.

1949 m. spalio mėnesį IRO Generalinė Taryba nutarė, kad nuo 1950. VI. 30. globos tik tuos,

- a) kurių repatriavimas ar įkurdinimas bus eigoje,
  - b) kurie bus neįkurdinami ir reikalingi nuolatinės globos, jei jų globojimas dar nebus kitaip patvarkytas.
- Visi kiti tremtiniai (išskyringuojieji, arba neturį įrodymų, kad rūpinasi emigruoti) nuo 1950. 6. 30. netenka IRO medžiaginės paramos, bet galės naudotis IRO, vėliau JTO Aukštojo Komisarato DP reikalams teisine globa.

Nuo 1950. VI. 30. Vokietijoje IRO teiks savo aprūpinimą ir kitus patarnavimus tik taiem tremtiniam, kurių įkurdinimas bus eigoje. Visi kiti tremtiniai numatyta perduoti Vakarų Vokietijos globai. Vakarų Vokietijos vyriausybė tam reikalui turi išleisti atitinkamus įstatymus dėl tremtinių teisinės, politinės, socialinės ir ūkinės padėties. Vakarų Vokietijos globai atiteks visi tie tremtiniai, kurie nenori kitur būti įkurdinti, taip pat visi neįkurdinamieji, kurie negalės būti perkelti į kitus kraštus ir turės būti patalpinti į ligonines ar prieglaudas, taip pat pastarųjų šeimos nariai, jeigu jie norės likt Vokietijoje. Toliau, Vokietijos globai atiteks tie, kurių įkurdinimo galimybės kituose kraštuose yra neaiškios.

Ir Vokietijos globai perėję tremtiniai turės teisę naudotis IRO patarnavimais repatriavimo ir įkurdinimo atvejais tol, kol IRO veiks, t. y. iki 1951. III. 31.

Dėl pasiliekančiųjų Vokietijoje lietuvių rei-

kalų tvarkymo VLIKO delegacija Zenevoje įteikė IRO centrui motyvuotą pro memoria.

Aukštasis Tremtinių Komisaratas.

Per trejus savo veiklos metus IRO nesusėpė galutinai sutvarkyti tremtinių reikalus. Aišku, kad IRO to nespės atlikti ir iki 1951. III. 31. Todėl JTO Visumos Susirinkimas 1949. XII. 3. yra nutaręs nuo 1951. I. 1. tremtinių reikalus tvarkyti pavesti Aukštajam Tremtinių Komisarui, kurio įstaiga (Aukštąjį Tremtinių Komisarata) išlaikys JTO. Aukštojo Tremtinių Komisarovo veikla numatyta iki 1953 m. gruodžio 31 d. Jo būstinė numatyta Zenevoje. Kokie bus Aukštojo Tremtinių Komisarovo uždaviniai — šandien dar nežinoma. Aišku tik, kad jis neteiks tremtiniams materialinio aprūpinimo, o bus apribotas tik jų teisinės padėties reikalais ir priežiūra vykdymo tos globos, kurią turės teikti Vokietija arba Austrija neįkurdinamiems seneliams, invalidams, ligoniam. Galimas daiktas, kad savo samatoje jis turės lėšų ir materialinei tremtinių paramai atskirais ekstre atvejais.

Aukštasis Tremtinių Komisaratas prirėikus atskiruos kraštus galės turėti savo igaliojinius.

Teiseinei tremtinių padėčiai ir tarptautinei globai nustatyti ir vykdyti yra ruošiami tarptautinė konvencija. Tam tikras komitetas, į kurį įeina dvylikos valstybių atstovai, jau yra paruošęs tai konvencijai atitinkamą projektą. Konvencijai projektą ruošdamas tas komitetas buvo įtraukęs ir kai kurias privatinės organizacijas. Gaila, visos jos buvo tik vienos tautybės. Tai konvencijos projektą 1950 m. birželio — liepos mėnesį savo sesijoje svarstyt numatūsio JTO Ukio ir Socialinių Reikalų Taryba.

Konvencijos projekte yra žymiai tikslesnė tremtinio aptartis, nei buvo IRO konstitucijoje. Jei ji bus priimta, daug dabar nelaikomų tremtiniams galės naudotis Aukštojo Tremtinių Komisarovo globa. Pagal ją ATK globa negalėtų naudotis tik nusikalte Tarptautinio Karinio Tribunolo statuto 6 str. numatytais nusikaltais arba nusikalte kitais veiksmais, priešingais JTO tikslam ir JT Chartai. (E)

Atsiusta paminėti

Runcė Dandierinas: Šilka ir vilka. Dainos vietinės ir sovietinės. Išleido Balyš Padvalys. Brooklynas, 1950 m. Ilustracijos P. Osmolskio. 64 psl.

Zinomas rašytojas, okupacijos metais pagsėjusios dainelės „Dvi švilpnės — vienas tonas“ autorius, šiame rinkinyje lenva eiliuota forma pašiepia sovietinį režimą ir jo agentus Amerikoje. Antroje rinkinio dalyje, pavadintoje „Asmenys ir aišmenys“ juokiamasi iš dolerizmo ligos, amerikinio lietuvių kalbos žargono, buko partiskumo, tuščių kivirčių ir t. t. — Tikrai maloni humoro prošvaistė.

Jurgis Kastytis Gliuda: Ave America! Eilėraščiai. Ilustravo Vladas Vijeikis. Išleido autoriaus bičiuliai 1950 m. Leidimo vieta nepažymėta. 32 psl.

Rinkinių pirmą kartą viešumon išieinas autorius fiksuoja pirmuosius savo išpūdžius Amerikoje.

JAV kultūrinio gyvenimo apraiškos

TREMTINIO AKIMIS ŽIURINT

JAV-se atsidūrę tremtiniai norom nenorom susiduria su įvairiomis naujojo kontinento apraiškomis. Suprantama, kad vos keletą mėnesių išgyvenus JAV, didelę laiko dalį pasakytas fiziniam darbu, nėra taip jau paprasta susipažinti su ypač įvairialypiu kultūrinio gyvenimu. Juo labiau, kad mums — europiečiams tas gyvenimas, palyginus su europiniu, daugeliu požūrių yra svetimas ir neretai atrodo keistas. Sakoma, JAV-se esama daug kuriozų; jie išskverbę ir į kultūrinio gyvenimo sritis.

Vis dėlto tremtyns, nors ir daug laiko gaisdamas tarp dirbtuvės sienų, turi daugiau ar mažiau progos pasižiūrėti, nors dažnu atveju ir paviršutiniškai (reikia laiko!) amerikinį kultūros gyvenimą. Jis atkreips dėmesį ir į JAV spaudos veidą, pasidomės knygynų vitrinomis ir gal užsuks į viešąsias bibliotekas, aplankys kino teatrą, jei ras galimybių, tai ir koncertą ar teatro spektaklį, apžiūrės ir vietos muziejus ir parodas. Jis šiose kultūrinio gyvenimo apraiškose ras daug ką naujo, svetimo, net keisto, bet drauge vertingo ar sektingo.

Tad ir meskime žvilgsnį pirmiasia į knygas.

kiek su jomis galima buvo susidurti knygynuose ar pavarčius literatūros žurnalų puslapius. Įdomus reiškinys — palyginus su nepr. Lietuvos knygų gamyba, JAV negalėtų pasigirti savo produkcija. Štai skaičiai — per 1948 m. JAV iš viso knygų (naujų) išleista — 7.807. Per 1949 m. 9 mėnesius jų pasirodė 5.544. Kiek žinom, Lietuvoje ligi 1939 m. per metus būdavo išleidžiama apie 1000 pavadinimų knygų. Pagal pask. sritis, 1948 m. daugiausia išleista beletristikos (1.102), antrą vietą užima jaunimui skirta literatūra (844), trečią vietą — religinės knygos (621), toliau seka poezija, drama (514), biografija (460), istorija (432), griežt. mokslai (412) ir t.t. Tokius duomenis yra paskelbęs „Publisher's Weekly“.

Tačiau mums įdomūs ne tik skaičiai. Kaip gi atrodo tos knygos ir ar jos plačiai skaitomos?

Išorinė jų išvaizda patraukli. Tiek romantai, poezija, tiek bendro pobūdžio knygos (enciklopedijos) leidžiamos nė kiek neprasčiau kaip Vokietijoje, dažnu atveju net prasmatniau. Spalvoti viršeliai, geras popierius, puiki spauda, iliustracijos. Palyginus su dabartinėmis knygų kainomis Vokietijoje, JAV-se leidžiamos pigiau. Už 3—4 dol. t. y. už 10% savait. darbininko atlyginimo, gali įsigyti 300—400 pusl. knyga; o ar Vokietijoje tai įmanoma? Tačiau, matyt, knygos pareikalavimas nėra toks didelis, nes knygą skaitytoją stengiasi pasiekti už dar prieinamesnę kainą. Pačios gerosios knygos už poros metų ir net anksčiau jau gali būti nuperkamos už dvigubai ar dar žemesnę kainą.

Ir tuo dar nesitenkinama. Visa eilė leidyklų leidžia spalvotas, patraukliais (dažnai erotinio pobūdžio) viršeliais ne tik grynai kriminalinio ar erotinio pobūdžio kny-

gas, bet ir klasikų (pvz. Sekspyro) kūrybą. Tos knygos (jų mažai dalis 1949 m. pasiekė ir Vokietijos knygynus) parduodamos už 25—55 ct. ir jų puslapių skaičius siekia 200—300. Nenuostabu, kad šioji pigių knygų gamyba gerokai konkuruoja „brangiųjų“ leidėjams.

Suprantama, kad tos spalvotos knygos nesitenkina knygynais, bet praeivį vilios ir gatvės kioske, ir požeminio stoty, ir kiekvieno „vaistinėje“ (drugstore), kurioje, be vaistų, gali ir pavalgyti, ir įsigyti tualetinių reikmenų, šokolado, na ir patį Sekspyra drauge su Gardneriu.

Sprendžiant iš tų viešose vietose matomų knygų, tektų spėti, kad JAV skaitytojas tesidomi tik kriminaliniais nuotykliais, apsakymais ir perdem erotinėmis avantiūromis. Nors tie ryškūs knygų viršeliai su žudikų ir stipriai dekoltoutu gražių moterų paveikslais, dailininkų gana vykusiai atliktais, ir liudija apie plačiųjų masių skonį, tačiau būtų klaidinga manyti, kad perkamos tik tokios „kutenančio“ tipo knygos. Aukščiau minėtų „brangiųjų“ knygų tarpe yra tokių, kurių tiražas siekia net netoli miliono. Jos paplinta ne tiek per knygynus, kiek vad. knygų klubų dėka ir milžiniško tiražo pasiekusios patenka į vad. „best-sellers“ kategoriją.

Į šią kategoriją patekusios knygos ne tik nėra menkavertės, bet dažnu atveju parasytos talentingai ir paliečiančios gilias dvasines net religines problemas. Pvz. 1949 m. iš tokių knygų paminėtinos L. Douglas „Didysis žvejys“, kun. Fulton J. Sheen „Tarka žemėje“ ar M. Valtari „Egiptietis“.

Salia romanų, kurių tarpe karo temas liečiantieji 1949 m. jau išnyko, amerikietį skaitytoją vis labiau patraukia istorinės, politinės, biografinės temos. 1948 m. su Churchillio ir Eisenhowerio atsiminimais prasidėjusi banga dar ir dabar smarkiai veikia rinką. Rooseveltas, Jalta, Berlynas, SSSR, komunizmas ir jo event. žlugimas — štai temos, kurios įdomios šių dienų skaitytojui ir kurios atsispindi kompetetingu autorių memuaruose — Stettinaius, gen. Arnoldo, pastaruoju metu — gen. Clay (Sprendimas Vokietijoje), gen. Howley), J. Burnhamo (Būsimasis komunizmo pralaimėjimas) ir kt.

Sios dvi grupės — romanai ir politiniai atsiminimai — šiuo metu neabejotinai vėrauja rinkoje. Tačiau gal nemažesnę pasiekimą turi ir jaunimui leidžiama literatūra ir religinio turinio knygos. Būdinga, kad net viešose vietose, pvz. univ. magazinuose religinėms knygoms skiriama daug vietos.

1) Žiūr. LIETUVYJE šiuo metu spausdinamas už atsiminimų ištraukas, pavadintas „Ketveri kovos metais Berlyne“. Pradžia LIETUVIO 12 Nr.

2) Žiūr. LIETUVIO 14 Nr. str. „III D. karas prasidėjo 1944 m. balandžio mėnesį“, kuriame supažindinama su pagrindinėmis knygos mintimis.

Salia minėtų knygų verta atkreipti dėmesį į bendro turinio leidinius, pvz. enciklopedijas, leksikonus ir pan. Jie leidžiami labai įvairūs ir savo išorine puse labai patraukliūs. Kai kurios enciklopedijose rasime ir apie Lietuvą objektyvių žinių, nors kai kurie atlasai skelbia apie mus ir skandalingus dalykus. O kur šios rūšies knygos gaunamos? Aišku, tik knygynuose, tačiau jie ne taip lengvai surandami ir ne tiek dominuoja gatvės vaizde, kiek įvairūs barai ir šiaip krautuvės ar „drugstore“.

O kaip laikraščiai?

Su jais tremtyns susiduria, vos išlipęs iš laivo ir vos metęs žvilgsnį į miesto gatves. Pirmasis išpuolis: jie stori, gausūs savo puslapių skaičiumi ir ypač skelbimais. Jei jau JAV miesto gatvė išryškina to krašto bruožą — reklamų didelį naudojimą, tai pats geriausias liudytojas spauda. Skelbimai yra tiek užvalde laikraštį, universaliųjų magazinių (jie beveik perdem-žydu rankose) reklamos tiek yra okupavusios visas dešimtis dienraščių ar žurnalo puslapių kad kuklus europietis skaitytojas tiesiog su siaubu paima dienraščių ir rankas ir su didelėmis pastangomis skelbimų okeane sumedžioja vieną kitą įdomesnį politinę žinią. Europiniai ir JAV laikraščiai tiek skiriasi, kad juos jungia bene tik vienas bruožas — noras objektyviai, laisvai informuoti skaitytoją.

Mus stebina ir iš dalies erzina ne tik reklamų gausumas, ne tik puslapių skaičius (papr. dienr. 40—50, gi sekmadieniais 150—300), bet ir tas spaudos redakcinis veidas, noras suvilioti skaitytoją. Reikia pasitebėti, kad pati populiariausia, mėgiamiausia spauda, pvz. Hearsto, yra, mūsų supratimu, virtusi aiškiai bulvarine spauda, tai gi, mums visiškai svetima. Ar neatrodo keista, kad politika, svarbūs tarptautiniai įvykiai nustumiami į šalį ir pirmuosius puslapius užima tik sensaciniai įvairių įvykių aprašymai. Ir be statistikos aišku, kad sieksniniuose laikraščiu pirmųjų pusl. antgalviuose dažniausiai rasite šiuos žodžius: „nužudė, pasikorė, suėdė, stoja į teismą, apiplėšė, išsiskyrė, vedė, nubaudė...“ Toliau seka įvykių aprašymai ir bent 50 iliustracijų. Tarp skelbimų vos nevos rasi žinių apie tarpt. gyvenimą, gi jei kalbą yra pasakęs Achesonas, tai, nors jo kalbos santrauka ir bus pradėta 1 puslapy, tačiau būkite tikri, kad dienraščio antraštė skelbs: „nužudė mergina, pats pasikorė“ ar pan.

Jei spresti iš laikraščiu dažniausiai dedamos medžiagos, tai 1950 m. pradžioje visuo- menę labiausiai domino šie „žymūs įvykiai“: Ritos Hayworth kūdikis, 5-toji Clark Gable žmona, Shirley Temple skrybys, Ingrid Bergman romanas su R. Rossellini, gi iš ne menininkų pasaulio: dr. Sanderio, numarinusio vėžiu sergančią moterį, byla. Visa tai buvo begalo įdomu JAV gatvės žmogui — nuo mokslievių ligi senatorienės imtinai — tad ir nenuostabu, kad populiarioji spauda turėjo atlikti savo pareigas. (B. d.)

V. Rimvydas, Bostonas, Mass.

SKAITYKITE labiausiai paveiksluota lietuvių magazina pasaulu „LIETUVIŲ DIENAS“

Kiekviename numeryje telpa apie 30 iliustracijų iš Amerikos bei kitų pasaulio kraštų lietuvių gyvenimo. Bendradarbiauja žymūs lietuviai: profesoriai M. Biržiška, St. Kolupailla, K. Pakštas, gen. St. Raštikis, rašyt. V. Ramonas, P. Orintaitė, G. Tulauskaitė ir k. „Lietuvių Dienas“ rdeaguoja Juozas Vitėnas, buv. „Žiburių“ red., M. Starkas, dail. P. Puzinas. Metinė prenumerata visuose pasaulio kraštuose dol. 3,00. Adresas: 9204 S. Broadway, Los Angeles 3, Calif., USA. Atsiuntus adresą, vienas numeris siunčiamas susipažinti nemokamai.

Pranešimas studentams ir abiturientams

LIETUVIO redakcijai maloniai sutikus, naudojantis šio laikraščio skiltimis painformuoti lietuvių abiturientus ir studentus šiais klausimais.

1. Atsakydami į visą eilę užklausimų dėl studijų sąlygų ateityje, atkreipiamie kolegų dėmesį, kad baigiantis emigracijos terminui ir IRO globai, kiekvienas Vokietijoje liekas studentas lieka savo laisvu apsisprendimu ir asmenine atsakomybe. Kiek tekę patirti, nei LRK, nei kuri kita institucija negarantuoja, kad liekas studentai bus materialiai globojami. Jeigu kuri nors šalpos organizacija studentus ir šelpa, tai parama bus nežymi ir nesudarys pragyvenimo ir studijų išlaidoms padengti minimumo. Todėl svarbu, kad kiekvienas kolega, apsisprenddamas likti Vokietijoje, rimtai pervertintų ateities sąlygas ir jau dabar užsitikrintų sau pragyvenimą.

2. Mes džiaugiamės, kad mūsų jaunimas, nežiūrint visų sunkumų, ryžtasi studijas tęsti ir baigti. Kiekvieno lietuvių pareiga yra šias pastangas remti. Pagal išgales imsimės patys žygių užjūriuose mobilizuoti liekų studentų šalpai. Pasistengsime, kad kiekvienas liekas studentas gautų lietuvių ar kitatautų rėmėją — asmenį ar organizaciją — kuris apsiims studijas finansuoti. Ta prasme užjūriuose jau padaryti pirmieji žygiai. Kviečiame visus suinteresuotus pateikti platesnes žinias apie save, ypač išskeliant studijų sąlygas, charakteringus vargano gyvenimo bruožus. Parašykite-tarpininkausime.

3. Collegos, norį studijuoti JAV, dar gali gauti stipendijų blankus adresu:

World Student Relief
München, Funkkaserne Bl. 19/7

Ten pat galima gauti rekomendacinius laiškus, kurie palengvins, kreipiantis emigracijoje šalyje į WSR, gauti stipendijas ir patekti į universitetus. Studentai, norį šiuos laiškus gauti, parašo nurodytu antraštu, iš kur bus prisijūsti nemokami kelionės bilietai, nes minėti laišškai yra išduodami tik ir rankas.

Studentams, vykstantiems į JAV, patariamie studijų, stipendijų, ryšių palaikymo ir Pranešimas studentams ir abiturientams pan. reikalais užsiregistruoti (geriausiai asmeniškai, tuoj pat nuvykus) WSR biure:

World Student Service Fund
20 West 40 th Street
New York 18, N. Y.

1. Iš WSR Müncheno skyriaus tekę patirti, kad yra galimybių tam tikrą studentų skaičių materialiai suselpti, apmokant mokslapinigis, egzaminų evtl. disertacijos mokesčių. Šalpa bus mokama tiesiog universitetui. Prashome negėdintis rašyti WSR vardu prašymus (anglų ar vok. kalb.) per RECOFOS prezidiumą narį (coll. K. Paulavičius, München 13, Barerstr. 45/IV), nurodant mokslapinių sumą ir kt. reikalingas žinias.

Studentus katalikus, patekusius į materialinius sunkumus atskirais atvejais pažadėjo

suselpti Pax Romanā. Motyvuotus prašymus rašyti betarpiiai:

World Student Relief
Section Pax Romana, Mr. Kirschner,
München, Funkkaserne Bl. 19/7.

5. Dalyvaujant 16 tautybių, š. m. sausio mėn. 28 d. įvyko Münchene Recofos (Užsieniečių Studentų šalpos ir emigracijos Organizacija) konferencija. Į Recofos prezidiumą, sudarytą iš 7 asmenų, buvo išrinkti ir du lietuviai atstovai:

(coll. E. Pašaitis (Tübingen) - organizacinių reikalų referentu ir

coll. K. Paulavičius (München) - kasininku.

S. m. gegužės mėn. 6-7 dd. München-Funkkaserne šaukiamas visų tautybių studentų atstovų suvažiavimas, kuriame numatoma įsteigti Studentų Uniją Tremtyje. Lietuvius šiame suvažiavime atstovaus Lietuvių Studentų Zoniniai Atstovai ir L. S. Centrinės Atstovybės Igaliotinis. Norį šioje konferencijoje, kurios metu įvyks ir Baltų Studentų Tarybos posėdis, dalyvauti studentų Valdybų atstovai, prašomi apie tai tuojau pranešti adresu: Tübingen, Schellingstr. 9.

Liet. Stud. Centrinės Atstovybės Igaliotinis.

Belgijos lietuvių būklė

Lietuvos atstovas Paryžiuje, dr. S. A. Bačkis, VT pavestas, lankėsi Belgijoje ir Liuksemburge. Kalbėjosi su užs. reik. min. žmonėmis, informuodamas apie padėtį Lietuvoje.

Belgijos lietuvių reikalais dr. Bačkis aplankė Mons, Charleroi, Chatelet, Briuselį, Liežą, Liuvoną. Mainant provincijoje yra 180 viengungių, 63 šeimos, 75 vaikai, 3 moterys. Dirba tik vyrai. Limburgo provincijoje — 67 viengungių, 47 moterys, 58 vaikai, 47 vedę vyrai, 2 našlės. Lieže ir apylinkėse bendrai 190, dirbančių 120. Iš jų senųjų 18, atvykusių 157, šeimų 47, nevedusių 67, vaikų 43, mokyklinio amžiaus vaikų 19. Viso lietuvių su Briuseliu, Liuvonu yra 835.

Visi lietuviai yra baigę sutartis ir teiriskai galėtų pasirinkti kita darba, negu anglies kasyklose. Tačiau praktiškai yra kitaip. Yra apie 270.000 belgų bedarbių. Darbai gauti reikia leidimo. Lietuviui toks leidimas gauti labai sunkiai įtikimas.

Tais reikalais Dr. A. Bačkis aplankė užs. reik. min. administracijos departamentą, IRO delegacijos šefą ir jo padėjėją, darbo ministerijos patarėją svetimšalių reikalams. Iš jų gauti atsakymai:

1. Mons stovyklos lietuviai (22 „maišti-

ninkai“) esą nustoje IRO globos. Ją atgauti gali tik pradėdami dirbti. Dabar jie esą labdaros įstaigų globoj. Belgai jų niekur neveda, nes „mes pačių belgų niekur nevezame, tai juo labiau svetimšalių“. Jais pasirūpinti esąs IRO reikalas. Belgai tariasi su amerikiečių karine valdžia dėl jų gražinimo. Amerikiečiai sutiktų, jei sutiktų ir IRO, o ši atsakė. Esą, žmonės turį dirbti ir nekompromituoti DP vardu.

2. Visi nori emigruoti. Nei belgai, nei IRO tam neikiudo, bėti ir nepadeda. Tik emigruojančioms šeimoms ligi šiol buvę šiek tiek padėdama. Tai busi ir toliau daroma. Vienintelis kelias jiems emigruoti — IRO, bet ši užsispyrus.

Liuksemburge lietuvių besą apie 20. (E)

Religinis koncertas Grohne

Balandžio 5 d. Grohno stovyklos bažnyčioje įvyko religinės muzikos valanda. Dalyvavo: smuikininkas Iz. Vasyliūnas ir baritonas Valdemaras Cukuras. Vargonais palydėjo C. Clement.

Smuikininkas Iz. Vasyliūnas išpildė Tartini Grave, L. v. Beethoven Adagio, F. Thome Andante religioso. Smuikininkas atliko visus dalykus pakilia noutaika, savotiška pakilia interpretacija, kuri rodo didelį meninį subrendimą ir aukštą muzikinę kultūrą. Vasyliūno interpretacijoje yra kražkas didinga, sunkiai apčiuopiama, kas giliai įsikverbia į klausytojų sielas. Tai tikras, gyvas meninis išpildymas, kuriame nėra jokių pigių ar dirbtinių efektų.

Valdemaras Cukuras, pravažuodamas pro Grohną iš Romos į Amerika, religiniam koncerte pasirodė kaip subrendęs menininkas tiek programos parinkime, tiek jos išpildyme. Buvo išpildyta: F. Durante Vergin tutt' amor, W. A. Mozart Ave verum, J. Naujalo Sveika Marija, ir G. Bizet Agnus Dei. Valdemaro Cukuro balsinė medžiaga yra gan didelė, malonus, minkšto, šilto, „aksoninio“ tembro. Labai aiški diktacija, švarti intonacija, lygus ritmas ir išlyginta skalė sudaro pagrindinius menininko bruožus. Ypač nusisekė savo interpretacija buvo Mozarto Ave verum. Galima spėti, kad Mozartas bene bus vienas mėgiamų ir savo charakteriu artimų menininkui kompozitoriu.

Koncertas praėjo susikaupimo nuotaikoje, įnešdamas ramybės ir susimastymo į emigrantų sielas. VI. Kr-nas.

Britai atsisakė nuo DP legiono

Sveicarų „Die Tat“ (4. 6.) iš Londono skelbia, kad pereinamais metais Londone buvęs sumanymas vietoj trūkstamų britų savanorių sudaryt svetimšalių legioną. Projekta rėmęs apsaugos ministeris Alexanderis. Jį palaikę konservatoriai, nurodėdami, kad tūkstančiai lenkų ir baltiečių stotų savanoriais. Kadangi numatomas tik vienas priešas — Sov. S-ga, tai DP mieliai stotų į legioną ir jais galima būtų pasitikėti. S. m. kovo 29d. konservatorių Amery tą reikalą vėl iškelė, bet naujasis apsaugos ministeris Strachey davė griežtai neigiamą atsakymą. Esą tirta, ar toks legions nebūtų tinkamas pakeisti britus Vokietijoje, bet rasta, kad legions tiem uždaviniam netinkas. Kaip žinoma, Strachey stipriai priekaištaujamas jo tariamas ir tikras palankumas komunistam. (E)

Ieškojimai

Amerikos lietuvių Mrs. Tillie Sparkowicz, gyv. R. F. O. No. 1, Sodus, Mich. paieško žemiam vardinamų gimines:

- 1. Feliksas Bartašius ir jo vaiku, kilusių iš Užpelkių kaimo.
- 2. Kazys Dokšas, Paulina Dokšas arba jų vaiku.
- 3. Adolfas Mickevicz ir Helen Mickevicz arba vaiku.
- 4. Marijona Mickevičienė, kilusi iš Pumpėnu, Biržų-Pasvalio apskr.

Išvardintieji asmens prašomi kreiptis į Mrs. Tillie Sparkowicz aukščiau nurodytu adresu.

BALF Europoje

Mykolas Zinkevičius, gyv. 1530 Vinewood st. Detroit 16, Mich., USA, prašo atsilipti savo sūnų Andrių Stankevičių, apie 40 m. amžiaus, gimusį Zarasų apskr., Salako parapijoje. Turinčius žinių apie ieškomąjį Andrių Stankevičių prašoma pranešti aukščiau nurodytu adresu.

Juozas Dabrega, gyv. Schwäbisch Gmünd, Bismarck Kaserne, ieško savo brolio Dabregos, gim. 1907 m. Nuosvacių km., Užpalių vs. Povilas Dabrega 1948 m. gyveno anglų zonoje vienoje dirbančiųjų stovykloje, tačiau vėliau dėl stovyklų kilnojimo susirašinėjimas nutrūko. Turintieji apie jį žinių prašomi atsilipti aukščiau minėtu adresu, nes yra svarbių reikalų dėl emigracijos.

Ieškomas Aleksandras Buzeika, gim. 1921 m. Skotijoje, prieš karą gyvenęs Gudelių I kaime, Veiverių val., Mariampolės apskr. Jis pats, ar kas apie jį žino teiksias

atsilipti šiuo antraštu: Lithuanian Legation, 17 Essex Villas, London, W. 8, England.

V. Senda, gyv. JAV ieško Aleksandro Turnevičiaus 1949 m. gyvenusio Vokietijoje britų zonoje (pašto sritis 23 24). Turnevičiaus adresu pranešti LIETUVIO administracijai.

NORI SUSIRASINĖTI

Norėčiau susirašinėti su lietuviu, kuriai susidaro sunkumų dėl emigracijos, pvz. mažamečiai vaikai ar pan. — Gavęs adresą, stengčiausi pagal išgales padėti Vokietijoje gyvenantiems tremtiniams. Mano adresas: A. Semiotis, No 5. Pondage, MT'BEAUTY via Wodonga, Vic., Australia.

KAM ŽINOMAS

prof. J. Meškauskas adresas, prašoma skubiai pranešti LIETUVIUI. Redakcijoje yra jo vardu gautas laiškas.

SKELBIMAS

Religinio žurnalo „Naujasis Zmogus“ bičiuliai išleidžia naują, labai aktualią kun. Kazio Mažučio knygą:

DIDŽIOSIOS GRUMTYNĖS

Autorius gyvai ir populiariai charakterizuoja atskirus socialinius tipus. Pati knyga yra savotiškas populiarius socialinių enciklių komentaras. Realiosios krikščionybės mintis, kurią ypatingu būdu pabrėžė žurnalas „naujasis Zmogus“, yra palapimui vystoma programinėse kun. Kazio Mažučio knygose ypatingai DIDŽIOSIOSE GRUMTYNĖSE

Lietuvis

Nr. 16 (61)

1950. IV. 21.

Baimės baimė

F. D. Rooseveltas proklamuodamas pagrindines laisves, paminėjo ir laisvę nuo baimės. Sykį jis teigė, kad blogiausia, kas gali ištikti tautą, yra baimės baimė.

Zmogus, kuris bijo netekti savo egzistencijos pagrindo, o ypač laisvės, negali, švelniaiariant, smagiai jaustis. Ir tuos, kuriems ta grėsmė tiesiogiai negresia, apima siaubas, kai jie pagalvoja, kad ir tie viena graži diena gali būti tos baimės persekiojami. Jie suseraga baimės baime.

Teoriškai Rooseveltas tai gerai suprato, bet praktiškai jis nesugebėjo išvaduoti pasaulį iš to slogučio. Galima sakyti, kad jis netiesiogiai prisidėjo prie tos baimės siautėjimo pasmarkėjimo. Simtai tūkstančių žmonių bėgo nuo realaus jiems gresiančio pavojaus, bet dar daugiau bėgo dėl tos siaubo baimės.

Teoriškai jie turėjo teisę siekti laisvės nuo baimės, bet praktiškai jiems buvo daromos kliūtys. Dar ir šiandien bėgliai, pildydami įvairias anketas, turi atsakyti ir klausimą, kodėl bėgo. Vargu, ar kvocias valdininkas būtų patenkintas, jei jam būtų atsakyta, kad bėgta dėl baimės patirti baimę. Ypač to negali suprasti tie, kurie kad ir maža dalimi savo išteklį turi dalintis su bėgliais. Tada tarp teorijos ir praktikos pasirodo didelė praraja. Taip buvo su mumis, tas pat vyksta ir šiandien.

Į Vakarų Vokietiją kas dieną atbėga keli šimtai pabėgėlių. Užsieniečiai tuojau gauna azylio teisę, nes juos okupacinių įstaigų įsakymu turi išlaikyti vokiečiai. Ir jų yra nedaug. Tačiau pačių vokiečių bėgliai tik tada gali pasilipti, jei įrodys, kad jiems grėsė rimtas pavojus. Vokiečiai negali teisintis bėgęs dėl nesimpatijos bolševikiniam režimui, vien dėl baimės baimės. Ir tai galima suprasti. Vokietijoje yra 12 milijonų bėglių, jie sunkia našta slėgia krašto ūkį. Nepaslapstis, kad bėglių tarpe yra avantiūristinio elemento, nusikaltėlių, sovietų agentų. Dar daugiau — sovietai kai kurių kategorijų jiems nereikalingų žmonių bėgimą tiesiog skatina, tuo būdu keldami sunkumus Vakarų Vokietijos ūkiui.

Dėl tų visų sumetimų Bonnos seimas priėmė įstatymą, kuriuo įteisino aukščiau nurodytą dėsni, kad priimami tik tie bėgliai, kurių laisvei grėsė pavojus. Prieš šią įstatymą antriejį parlamento rūmą — federacijos taryba pareiškė savo veto. Šitas tarybos nutarimas yra motyvuojamas tuo, kad įstatymas prieštarauja konstitucijai, garantuojančiai asmens laisvę, ir praktiškai yra neįvykdomas. Jei neįrodė jiems gresiančio pavojaus (o kaip jį įrodyti?) pabėgėliai būtų policijos apsaugoję siūčiamai atgal, būtų nusikalsta elementariam žmoniškumui, nes pabėgėliai vien pabėgimo faktu nusikalsta totaliniam režimui. Jei tačiau jie nebus prievartą gražinami, bet gyvens kaip iki šiol nelegaliai, nėra prasmės leisti tokį įstatymą, kuris tik patvirtina nelegalumą.

Įstatymo šalininkai teigia, kad juo tik norima atbaidyti nuo bėgimo tuos, kuriems negresia pavojus. Bet argi baimė neturi akių?

Šiuo metu visą problemą svarsto speciali abeju rūmų tarpininkavimo komisija, kuri siekia kompromiso. Kaip galutinai bus išspręstas tas klausimas, turi rūpėti ir mums. Ateis laikas, kada vokiečiai galės spręsti ir pas juos pasilikusių svetimšalių likimą. Ir tada jie elgsis pagal savo teisę. Todėl svarbu, kad jai nebūtų svietimas žmoniškumas pabėgėlio dalios atjautimas.

Patys pabėgę mes jaučiame didžiausių simpatijų ir kitiems pabėgėliams nuo to pat pavojaus ar jo baimės. Jei laisvasis pasaulis nesusugeba pašalinti pagrindinio baimės šaltinio — bolševikinio režimo, jis turi padėti pabėgėliams. Viena tauta jų problemos neišsprę, todėl kitos turi ateiti į talką.

O šia problema sprendžiant reikia vadovautis tik žmoniškumu, o ne kokiais kitais sumetimais. Nes tik žmoniškumas, žmonių solidarumo jausmas gali suartinti žmones, išstias tautas. Tik tada, kai visur bus laikomasi žmoniškumo reikalavimų ne tik teorijoje, bet ir praktikoje, bus pasiekta laisvė nuo baimės, sunaikinta ta baimės baimė, kuri taip temdo mūsų laikų pasaulį. Lo.

Prof. kan. J. B. Končiaus sukakties minėjimas

1950 m. balandžio mėn. 2 d. Henry Hudson viesebutyje New Yorke įvyko pobūvis BALF. Pirmininkui Kan. Prof. Juozui B. Končiui pagerbti. Jame dalyvavo apie 200 asmenų iš vyriausybės, kongreso, senato, dvasiškių sferų, o taip pat įvairių organizacijų, spaudoje, radijo, šalpos draugijų bei visų politinių grupių lietuviškosios visuomenės atstovai.

Minėjimo metu buvo palinkėta gerbiamaam solenizantui ištvėrmės, kantrybės ir tolimesnės sėkmės savo sunkiame, bet didžiame darbe, šalpos ir visuomeninės veiklos srityse. Jo milžiniški nuopelnai tremtinių gyvenimo tvarkyme, jų emigracijos ir šalpos organizavime liks neišdildomai atminty ir bus garbingu pavyzdžiu ateities lietuvių gyvenimo bei darbo organizavime. Savo neuilstama energija gerb. kan. prof. J. B. Končius pasižymėjo jaunimo auklėjimo, kultūros, švietimo, religijos srityse, o kaip BALF. Pirmininkas ypatingai daug nuveikė sunkiausiose tremtinių gyvenimo valandose jų šalpos bei emigracijos organizavime. Prof. kan. J. B. Končiaus darbas yra veidrodinis lietuviškojo pasiryžimo ir ištvėrmės bei lietuviškos visuomenės vieningumo.

Po sveikinimų žodžių sekė ištisa gausybė sveikinimo telegramų.

Į visus sveikinimus gerb. solenizantas savo jautriame žodyje teikėsi padėkoti prasydamas ir toliau išlaikyti tą lietuvišką

vieningumą, kurį jis pastebėjo iš tautiečių puses savo veiklos metu. Lygiai taip pat dėkojo Amerikos valdžios atstovams už jam jo darbo metu teiktą malonų rūpestį bei užtarimą.

Mes žinome, kad kartu su prof. kan. J. Končiui suteiktą paaukštino tenka ir svarbesnis pareigos, o tuo pačiu ir didesnė atsakomybė, tačiau tikime, kad tai nekliudys gerb. solenizantui ir toliau nepamiršti tremtinių ir lietuvių tautos reikalų ir linkime jam ištvėrmės, kantrybės ir sveikatos tolimesniame mūsų tautos rūpestių tvarkyme.

Biurokratai ir tymai

Rastattas. Kad tymai yra nemaloni liga, seniai žinoma. Dėl jos daug šeimų turėjo atidėti savo kelionę, daug šeimų patyrė nemaža vargo ir pačioje kelionėje. Medicinai nežino radikalių vaistų prieš tą ligą, kuria, kaip sakoma, turi persirgti kiekvienas vaikas. Tiesa, yra skiepai, bet jų veiksmingumas yra labai trumpas.

Savaime aišku, kad tokia būklė turėjo pagimdinti mintį IRO vadovybėje pradėti chroniškai skiepyti nuo tymų visus jais nesirgusius vaikus. Tačiau kiekviena gera idėja, patekusi į IRO raštinių rankas, virsta rykšte. Taip atsitiko ir šį kartą.

Prancūzų zonoje nustatyta tokia tvarka. Vos tik emigracijos kandidatas patenka į pereinamąją stovyklą, jo maži vaikai įskiepijami nuo tymų. Ir iki išvažiavimo vaikai kas 17 dienų vėl išnaujo skiepijami. (Tas liečia ir tuos, kurių kelionė dėl kurių nors priežasčių yra atidėta, pvz. selektorius sulaikė) ir kurie tokiais atvejais gražinami į savo nuolatines gyvenimo vietas. Tačiau tokiais atvejais jie negali skiepytis savo gyvenimo vietose, bet turį iš visos zonos važiuoti į Rastattą, kartais atliksdami poros šimtų km kelionę ir joje užtrukti bent dvi dienas. Tokiu būdu motina yra atitraukiama keletai dienų nuo likusios šeimos ir, nepaisant to, kad kelionė yra nemokama, pasidaryti papildomų išlaidų. Ar nebūtų paprasčiau tuos skiepius išsiuntinėti stovyklų gydytojams? Bet to sugalvoti IRO biurokratai, atrodo, negali, tai būtų jiems per daug paprasta, juk nebūtų galima vesti ilgų susirašinėjimų, varginti žmones, o be to, gal ir darbo pritrūktų. (o)

Dar galima gauti visų LIETUVIO numerių, kuriuose buvo spausdinti P. Andrusio įspūdžiai ir Chronoso atsiminimai. Rašyti: LIETUVIS, Memminge, Postfach 2.

Atviras žodis

AUKŲ DĖZUTĖ

St. Gedvainis iš Tübingeno atsiliepia į LIETUVIO 14 Nr. iškeltą pasiūlymą „Kaip susidaryti kapitalą?“

Yra sakoma, kad išradimų žmonių mūsų tarpe nestinga. Kad ir anas sumanymas, įvesti aukų dėzutes.

Mes nuolat girdime ta linkme įvairių sumanymų, gaudžių nusiskundimų ir net grasinimų Kybartų skrynyje. Tačiau visuomenės duosnumas, atrodo, nedidėja, bet vis mažėja. Dėl to ar negeriau būtų į dalyką iš esmės pažūrėti, giliau pasvarstyti, kodėl taip yra.

Visiems yra žinoma, kad tas yra ne dėl stokos patriotizmo ar reikalo supratimo. Netrūksta ir geros valios ir atliekamo pinigų, tačiau donatorių visuomet žiūri, kad jo pinigais nors ir smulkus, būtų prasmingai ir kilniam tikslui sunaudojamas.

Prieš kurį laiką girdėjome BALFo pirmininko nusiskundimą, kad atvykusieji į JAV lietuviai DP beveik visiškai neremia bendrą šalpos darbą, bet šelpia patys individualiai ar net organizuoją balfukus.

Sie liūdni reiškiniai daug pasako, ir to priežastys daugeliui yra labai gerai žinomos, tačiau ar iš to yra norima daryti išvadas? Pagaliau, konkrečiau ir atviriau apie tai ir kažkodėl nekalbama, nors gyvename ir demokratinuose kraštuose ...

Emilija Pūdyraitė

ir

J. Palšis,

LIETUVIO atstovą Anglijoje, sukūrusius lietuvišką šeimą, nuosirdžiai sveikiname

Redakcija ir Administracija